

BAJAI HONPOLGÁR

Független Város- és Környezetvédelő lap.

1994. január

V. évfolyam 1. (48.) szám

Ára: 30 Ft

A SUGOVICA TÉLEN

VÁROSUNK HELYE A "NAGYVILÁBAN"

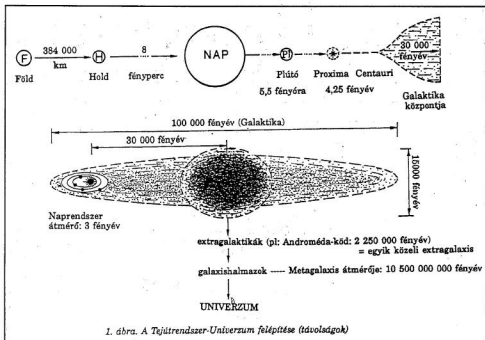
Az Univerzum (a Világegyetem műszerekkel napjainkban „belátható” része meghaladja a 10 milliárd fényévnyi térbeni kiterjedést, amely gigantikus nagyság, az emberi érzékszervek számára felfoghatatlan méretet jelent. A fény 300 000 km/s terjedési sebessége önmagában is mehökkentő: a fényrészecske 1 másodperc alatt 7,5-szer kerülne meg a Földet az egyenlítő mentén, amelyből egyszerű számítással megkaphatjuk, hogy 1 óra (3 600 másodperc) elteltével már 27 000-szer tenné meg ezt a 40 000

km-es távolságot, amely 1,08 milliárd kilométert jelentene. (A Plútó bolygó hatszor ennyi távolságra van tőlünk.) Az említett Világegyetem galaxishalmazokból (tejútrendszerekből) áll. Egy ilyen galaxis a mi Tejútrendszerünk (Galaktika) is, melynek méreteit az 1. sz. ábrán érzékeltetjük.

A Naprendszer, – amely egy viszonylag kis területű anyaggyűjtés a Tejútrendszerben – csupán 3 fényévnyi átmérőjű. A rendszer anyagának zömét a Nap tömege teszi ki, csak elenyésző a

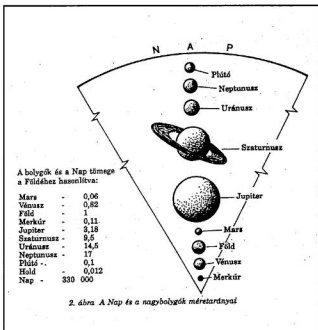
nagybolygók, kisbolygók és üstökösök tömegrészesedése (1. 2. ábra).

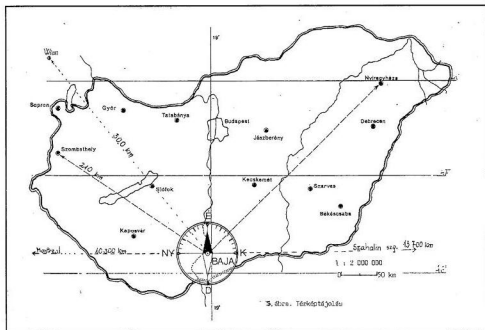
Bolygónk – a Föld – a Nap körül keringő 9 társ közül az ötödik. A növekvő nagyságot figyelembe véve, s mintegy 150 millió kilométer közepes távolságban, enyhén ellipszis alakú pályán kering. Ez a 8,2 fénypercnyi távolság és a bolygónkat körülvevő légkör teszi lehetővé, hogy a Napból érkező melegek hatására a Föld felszínén az élet kialakulására és fejlődésére áll. A Mars 5-ször, a Plútó 40

Naptól, mint planétánk. A Nap egyedüli csillagként létezik a Naprendszerben, vagyis az égbolton látható valamennyi más csillag a rendszeren kívül található. A legközelebbi mintegy 4,25 fényre, a Kos állati csillagképet „alkotó” csillagok közül a legközelebbi 50, a legtávolabbi 172 fényévnyre van tőlünk. Társbolygóink fénye a Napból ered, ezért azok nem valódi csillagok! A Holdon tartózkodó ember a Földet is fényesnek látja, ha a megvilágított oldaláról figyeli. A tőlünk 384 000 km-re fekvő Holdon már járt az ember (1969. júl. 20-án N. Armstrong és E. Aldrin), de távolabbi égitestek közelébe csak műszerek jutottak el napjainkig.

A kozmikus méretek felvillantása után az ember számára reálisan elérhető, földi távolságokról ejtünk néhány szót. Az egyenlítő és a Föld közélebeli geometriai forgástengelye végpontjain átmérő hosszúsági körök hosszai megközelítőleg 40 000 km-es távolságot jelentenek. Ebből következik, hogy egy geometriai fok hosszúsági értéke 111 kilométer. Ha tehát a Földön levő két földközi pont fokbeli eltérést ismerjük, a távolság egyszerű számítással megadható. A Föld átmérője 12 756 km-es földfelszínről számított (hosszúsági körök bármelyikén haladva) D-i irányban a

hosszúsági, NY–K-i irányban a szélességi körökön), fokenként 111 km-rel változik a távolság. A Föld felszínéről készített térképeken vagy földgömb-modelleken ez könnyen leolvasható.

Mivel két főiránytól eltérő fokok leolvasása nem lehetséges, a térképen látható méretarányt hívhatjuk ilyenkor segítségül. A méretarány (pl. 1:1 250 000) számai a kicsinyítés mértékét fejezik ki: esetünkben ez azt jelenti, hogy 1 cm-es távolság az adott térképen 1 250 000 cm-t jelent a valóságban. Utóbbi inkább kilométerekben szoktuk megadni. A centimétereket 100 000-re

osztva kapjuk meg a távolságot km-ben. Példánkban szereplő térkép 1 cm-e 12,5 km-t jelent a valóságban. E térképen, ha lemérjük a keresett két pont közötti távolságot, centiméterenként 12,5 km eltérés lesz közöttük. Akár turista-, akár autóstérképen – bármilyen kanyargós útvonal lemérhető vékony cérnaszál segítségével – eredményesen határozhatjuk meg a tervezett út hosszát a fentebb leírt összefüggések felhasználásával.

A 3. ábrán néhány közelebbi ill. távolabbi földrajzi hely légvonalbeli távolságát tüntettük fel szemléltetésképpen. A jól betajlolt térképen (iránytű megegyezően álljon

a térkép hosszúsági körével) bejelölhető a keresett pont helyes iránya is.

Végül eljutottunk városunkhoz, amely nekünk egy fix pontnak számít a felvázolt Világgegyetem egy kis bolygóján, amelynek földrajzi adatai: északi szélesség 46,2 illetve keleti hosszúság 18,95. E két adat ismeretében bárki pontosan megtalálhatja városunkat a Földfelszínen.

A várható folytatásban Baja e helyzetből következő természeti adottságait szeretnénk bemutatni kedves olvasóinknak.

Dr. Laki Ferenc

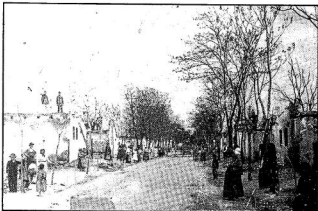
A Bajai Türr István Múzeum fényképgyűjteménye

A bajai múzeumot 1937-ben, a két világháború között hozták létre, abban az időszakban, amely a múzeumalapítások számát tekintve igen mostoha kor volt, s az első 10 év háborús viszonyok között telt el. Mindezek ellenére Borsay Jenő, az

első múzeumvezető, majd egy maroknyi lelkes amatőr – elsősorban tanítók – megkezdtek Észak-Bácska, az akkor csonka Bács-Bodrog vármegye, köztük Baja néprajzi, helytörténeti emlékeinek összegyűjtését. Ma már múzeumunknak érté-

kes néprajzi, régészeti, történeti, képzőművészeti gyűjteménye van.

A múzeum első évtizedében vezetett szerzési naplókban bejegyzett tárgyak a beérkezés sorrendjét követték, nem volt tudományágakra bontott nyilvántartás.

A naplókban fényképeket csak elszórtan találunk, de az ezen időszakban gyűjtött felvételek várostörténelmi szempontból jelentős értéket képviselnek gyűjteményünkben. Ezekben az években a város polgárai több olyan fényképet ajándékoztak a múzeumnak, melyeken megörzödött Bajja város arculata, elsősorban a múlt század végétől a negyvenes évekig.

A XIX. sz. végén készült képekben leginkább Bajja belvárosa, jelentősebb középületei láthatók. A fényképek készítőinek a célja az volt, hogy érzékeltessék Bajja korabeli hangulatát, építészeti szépségeit. Emellett azonban más fontos információit is közölnek számunkra. Gondolkodjunk itt az üzletekben látható cégjelzőknek helytörténelmi vonatkozására, ritkább esetekben pedig a képen látható személyek öltöztetésére, mely szintén jól hasznosítható adat lehet a kor jellemzésére.

A századforduló és századelő időszakában készült képek örökítették meg először a város jelentős eseményeit. A bajai gyűjteményben az első ilyen felvétel egy szerezési ünnepségre készült, nevezetesen a Darázs utca 1905-ös leégéséhez (1. kép.). A tizenegy évvel később készült kép már az I. világháborúhoz kapcsolódik, melyen a hadászati célra leszerelt templomi harangokat búcsúztatják.

A boldog békeidők pezsgő társadalmi életét szintén bemutathatjuk a fényképek segítségével. Városunkban is sok egyület működött, s a legtekintélyesebbek egy-egy estélyen, évfordulóján készült csoportképek megtalálhatók gyűjteményünkben. Ilyen például a bajai tűzoltóegyletről készült felvétel, melyről tudjuk, hogy a már említett Darázs utcai tűzvész után – ahol sikertelenül próbálkoztak az oltással – közgyűlésen határozták el, hogy fejlesztik felszereléseiket, tanfolyamokon vesznek részt a sikeresebb működés érdekében. Ezeknek a tan-

folyamoknak, korszerősítéseknek az emlékét több felvétel őrzi, közte az 1926-ban megrendezett győri tanfolyamét is.

A közellettel foglalkozó fényképek leginkább a 20-as, 30-as években készültek. Ebből az időszakból származnak a polgármesterekről, valamint a városházán dolgozó tisztviselőkről s a város iskoláinak tantervéről készült felvételek.

A helytörténelmi vonatkozású képek tekintélyes része az 1944-ben múzeummunkába került, közel 300 övegnegatív-
ból álló, Bajza Lajos által a városról fényképezett sorozat. Az 1930-as 40-es években készült felvételek bemutatják a város jelentős műemlékeit, létesítményeit, sőt az akkor működő gyárakat s az ott folyó munkát. Szintén ebből a korszakból valók Nagy Andrásnak, a város építész-mérnökének felvételei, melyek az általa tervezett vagy

átalakított épületeket örökítette meg. Nagy András nemcsak jó minőségű felvételeket készített, hanem ezzel együtt fontos információkat is közöl az utókor számára a fotók hátoldalán. Erdekességként említem meg, hogy a fontos adatközlés mellett a humornak is teret engedett. Feljegyzése alapján tudhatjuk meg azt is, hogy a Vöröshídon álló horgászó fiút mintázó szobor felavatása utáni napon a vidám szentjánosi gyerekek sütőtököt ragasztottak a szobor fenekére.

A XX. század elején készült felvételek között találhatók – igaz a várost ábrázoló képek mellett kisebb számban szerepelnek – néprajzi vonatkozásúak és igen értékesek, melyeken Bajján és környékén élő népcsoportok (német, bunyevác, sokac) viseletének alakulása is nyomon követhető.

A magyar múzeumok életében döntő fontosságú volt az 1930-es év. Ekkor központi irányítás alá kerültek, s egységesült a nyilvántartás rendszere is. A bajai múzeum esetében azért is kiemelkedő jelentőségű ez az év, mert ekkor kezdte meg munkáját Solymos Ede néprajzkutató, az első szakképzett muzeológus, akinek gyűjtőútjain nélkülözhetetlen kellett a fényképezőgép. 35 éves múzeumi munkássága során közel 20.000 felvételt készített. A területünkön élő népcsoportok viseletén, szokásain, a várostörténelmi szempontból fontos eseményeken kívül meggyekben, sőt határainkon túl is több száz felvételt készített.

A bajai kisipar, a kismesterségek tárgyi emlékei mellett a munkafolyamat jellemző mozzanatait is megörökítette. A gyűjtemény egyik legértékesebb részét alkotják az általa kutatók, a dunai halászatot bemutató felvételek, melyeket működése kezdetétől egészen a nyolcvanas évekig fényképezett.

Az 50-es évekkel kezdődő folyamatban, amely a fényképanyag ugrásszerű növekedését eredményezte, egy másik művelődési is fontos szerepet játszik. Kőhelyi Mihály régész személyében. Asztalain több ezer felvételt készített.

Má is igyekszünk a város képeinek változását megörökíteni. A kilencvenes évek elejétől a politikai események hatására több szobor, tábla tűnhetett volna el nyomtalanul, ha azt nem dokumentáljuk a fényképezőgép segítségével is.

A gazdasági átalakulást követően számtalan kis bolt, vállalkozás rövid éle-

tű, s évek múltán csak a fénykép őrzi azt, hogy valaha, ha rövid ideig is, részei voltak a város életének.

A múzeum munkatársai kutatásai, gyűjtőútjaik során igyekeznek minden megörökítésre érdemes tárgyat, eseményt, személyt lefényképezni, így a fotógyűjtemény gyarapodása folyamatos.

A közel 30.000 darabos rendezett gyűjtemény mellett sajnos sok rendezetlen, földelgőzaitlan anyag van a múzeumban. Gondolok itt a harmincas években ide került anyag azon részére, melynek

csak nyilvántartási száma van, de a képek keletkezési idejéről és helyéről nincs adatunk. Egy másik nagy anyag is rendezésére vár, mely a 70-es években egy Bártfai nevű bajai fényképező több ezer darabos gyűjteménye.

Ennek az anyagnak a rendezése már nem csak sok munkát, hanem sajnos sok pénzt is igényel, hiszen a tisztítás és azonosítás után nem kerülhetnek vissza mostani – nem éppen „álmegővő” – helyükre.

Sipos Katahán

FATORNÝÚ TEMPLOM - az 55-ös műút mentén

A BAJAI HONPOLGÁR 1993. októberi számában Schmidt Antal tollából megjelent fenti című frás első tényleges katonai szolgálatom egyik eseményét idézi emlékezetembe.

1993. év augusztusában együtt vonultunk be dr. Begavári Back Ottóval a Budapest III. kerületi lakónyárába a „Csajkás Ezred” tartalékos altiszti-tiszt képző iskolába. Mindössze nyolcan voltunk. (A m. kir. Folyamosság abban az időben a trianoni diktátum miatt „Csajkás ezred” fedőnév alatt működött.)

Back Ottó végzettségmetri oklevéllel és doktorátus után a bevonuláskor már erősen túlkoros volt. Szeged talán legzadagabb családjának fia. Társadalmi helyzetük és életvitelük miatt csak nehezen és zúgolódva viselte a komfort nélküli lakotanya életét és a fegyelmet, bár saját kérelmére és családi összekötötések alapján került erre az iskolára.

A legkisebb kényelmetlenség, vagy szerinte értelmetlenség miatt már kifakadt, felgyortant. Néha hisztérikus kitöréssel feligazgatta magát. Tetézték mindezeket a baráti körből érkező levelek. Beszámolók a piknikokról, zsúrokról, a továbbiakra szóló meghívókkal.

Ezekre vágyokozva, ezeket hiányolva egy alkalommal tartós eltávozás érdekében betegre jelentett. A vizsgálat vakbélgyulladás állapított meg. Kérte, hogy a szegedi klinikán dolgozó sebészorvos sógora operálhassa meg. Az engedélyt megkapta és erre az időre szabadagóltak. Örömmel, kedélyben szinte kicsereitve távoztam közülük.

Már nem emlékszem pontosan, talán 2, vagy 3 hét múlva parancsnokunk kihallgatáson közölte a megdöbbentő hírt, hogy az iskolatársunk a műtétet követő éjjel elvérzett. Mindannyiunk előtt ismert idegállapota és türeklépességét tekintve ezt nem is tartottuk lehetetlennek, sőt!

A temetésen úterőnk képviselőthez parancsnokunk maga mellé három tagú küldöttséget javasolt. Egyik tag én lettem volna. Amikor a tagok kijelölésénél a nevemet említette, abban a pillanatban összestem. A lakotanya orvosa vakbélgyulladást állapított meg. Parancsnokunk

csak azt kérdezte, van-e sebészorvos sógora, mert ha lenne is, csak a honvédkórházban a helyem, itt elvérzés ellen kellő felügyelet alatt állók. Így kerültem Budán a honvédség kórházába.

Leszerelemmel után az évek során többször is jártam Szegeden, hol hivatalos kiküldetésben, hol rokonii látogatáson. Akarva-akaratlan többször is szóba került katonatársam tragédiája. Az időfolyamán a közvélemény sokat foglalkozott az esettel, ezek során az okok is sokat variálódtak. A fantázia is működött. A voltunk hivatalosan közölt elvérzés mellett vadászbalesetről, sőt több variációban szerelmi tragédiáról is tudtak. Ez utóbbit táplálja a kápolna oltáregyüttésen szereplő három apostol mellett térdelő népfelvilágfiú és lány.

Azóta többször is megálltam az útszéli fények árnyékában csendben emlékezni kápolna mellett, amint némán őrizt katonatársam emléket és idő előtti tragikus halálának titkát.

Vándor, ha erre jársz, a tragédiára emlékezz, ne menj el mellette érzéketlenül.

Bicsók Sándor

"Visszatértem a gyökereimhez"

- Tények és impressziók
egy találkozás kapcsán

Életünk során, ha nagyon figyelünk, találkoznak olyan emberekkel, akik személyiségük kisugárzásával megpendítik lelkünket. Jó sorsom (kódos barátom közbejárásával) úgy hozta, hogy megismerkedhettem egy olyan emberrel, aki nem csak az én lekötött most, de korábban már sok ezer ember lelkét megmozdította.

Szeretném most bemutatni Kricskovics Antal Erkel-újjas, Érdemes Művész korográfus, aki közlökünk indult. Garán született, de Baja utcáit róta, iskolapadját kötötte kisdák korában. Aztán egyre távolodott szülőföldjétől, emelkedett hivatása

felé. A testnevelő tanári diploma megszerzése után kezdett az otthonról hozott bonyolult táncoktatási indítással táncolni foglalkozni.

A tánc végülis élete, gondolatainak, hivatalának kiegészítő eszköze lett.

Halgatok Tóni bácsit – így szólított táncosai – és csodálatosan gazdag életépyát tár elém, meleg kedélyű, impulzív stílusában. Magam elé képelem, hogyan tanítja be korográfáit, sugárzó egyériségével hogyan képes gondolatai hullám-hosszúra hangolni táncosait, akik mozdulatokkal valóságig alkotják álmát.

Bélaagózzunk A ki Kicsoda? 1994. lexikon tisztelőpéldányába, melyből képet kaphatok – ha csak a korográfiait címeiből is – arról, milyen sokoldalúan bontotta ki az emberrel, mindennapjaink küzdelmeiről kialakult véle-

ményét, érzéseit. Hosszú a felsorolás és közben ami beszégetünk, hogy ezek már nem néptánc korográfák. Ezek a művek táncosoktól, táncoktatók-mányok, melyek különböző népek, táncoktatásnak mozgásvilágát felhasználva születtek. A témák között szerepelnek bibliai történetek (A tékozló fiú, Jób, Agnus Dei), klasszikus görög mítoszai (nóálok (Phiphánia, Média) és modern életünk emberi kapcsolataival foglalkozó táncok (Fekete pár, Magyar, Relációk I, II, III). Mindez csak felsorolás, ízeit.

A gazdag pálya számos katalógusait, forgatott kezében, melyek futóiról az előadás „kimerítve” pillanataiból is észreho a feszülő-egnek a pillanattól művészetek. Mert a táncművészet ilyen. Fotózatú, filmhezett, videó szalagra vehető, de minden előadás más, az

akkori atmoszférára izzásában él igazán és az időadók és a közönség lelkeiben él tovább.

Rövid ideje nyugdíjba vonult és az életében egy újabb akkori korszakot hozott. Találkozásunkra is így kerülhetett sor – két próba között a Baja-Szentistván-i Általános Iskolában –, hogy már második hónapja – feleségével Szilcsanov Máriával együtt – hétvégenként hazajárnak Garára és Bajára bonyolult táncokat tanítani gyerekeknek, fiataloknak. Mint mondja: „viszátértem a gyökereimhez, újra néptáncot foglalkozom”. Sok a feladat, feleségével együtt járják a magyarországi horvátok lakta településeket és tanítják a gyerekeket, „hogy ne vesszen el az évszázadokon át őrzött kincs, mert a gyerekek tudják átörökíteni a hagyományt,ők a továbbélés”.

Íme találkozásunk hangulatát így tudtam olvastok elé tárni, kissé bemutatni egy művészember pályáját. Talán lesz rá még alkalom – ígéretet kaptam –, hogy bővebben bemutatthassam Kicskócsics Antal életpályáját.

Jász Anikó

Bárdos Ferenc

Duna-partról Góbéországba

Útirajz I. rész

Baja, Szentháromság-tér. Jántus végét hajnal.

Egy lelkes pedagógus-csoport gyülekezik autóbusszra várva a helyi busz-kirakodás előtt.

Miközben ástól hallgatás ül közéjük, távol, a párdás ködbe burkolózó Duna felől, hosszan bűgö hangot hoz feléjük az élező szél. Talán egy navigáló úszóly kishalokkál valahol a híd táján.

3 óra 55 perc: Ikarus autóbusszunk pontosan beáll és elindulunk **Keemektől** felé, azon túl Szolnok irányába, majd **Püspökkladányon** keresztül **Artánd** határállomásra, hová 10 óra 25 perckor érkezünk.

Vírműködés... némi gyomoridegesség, szorongás az ismerlentől.

„Jó utat!” — tisztelőg a határőr és méris suhanunk a 14 km-re lévő **NAGY-VÁRADRA**.

Óraigazítás: a 11 órától egyetlen mozdulattal dél lesz.

Első útunk az egykori püspöki palotához vezet. A 365 ablakos impozáns épület éppen felújítás alatt van... művelődési céljaira. Múltat idéző jellege megszűnik. Első fájlmas kép.

Megtekintjük a székesegyházat. 1752–1782-ig épült. Kéttornyú, mely

nagy hatást keltő háromajtós alkotás. Előtte Szent László királynak szobra áll. Bann a régi pompát a miló idő kikezdte: a fehérmárvány oltár még csodálkozásra ragadja a szemlélt, de a szegényes-kopottas szönyegek, a festékpánás falak már lehangolnak.

A negyven darabból álló miseruhákat Mária Terézia királynő adományozta a templomnak. Egyik oldalhajó falán Szent László pajzsának nyelve látható. A tájékoztató szerint eredeti. Kijövünk. Szemben az Ady Endre által annyit emlegetett Kanonok-sor idezi az időt. Elmegyünk az **EMKE-kávéház** előtt, majd **LÉDA** asszony házának kopott képe gondolkodtat el a fény és pompa mílandóságáról.

Az utcákon sok a magyar szó. Egy öreg nyugdíjas csatlakozik a csoportunk végéhez: „...jöttök, jöttök ti magyarok... aztán elmentek... Mí meg maradtunk...”

Ebédnél a fiatal pincér örül a arccal tündözött bennünket: „Magyarországról jöttök? Én is magyar vagyok! Jó magukat látni!”

Az utcán sétálva ismerkedünk a lej értékével. Romániai vezetünk — fiatal középiskolai tanár — szépen beszél a magyar nyelvet. Csak a kiejtésén érzék, hogy a bukaresti egyetemi éveit alatt, 84 évig, csak románul beszélt. Igen tájékozott, mindenben készséggel áll a rendelkezésünkre. Egyébként magyar fű. Nagyváradon tanít, a felesége is pedagógus.

Később **FÉLIXFÜRDŐN** megyünk keresztül. Főleg idegbetegek látogatják.

(Az elkövetkező útszakasznak rögzítésére írószertünk csak pillanatokra „üzemkpes”. Az OKA:

— Közös megállapodással lefűrtük az előre tervezett főútvonalról és bevesszük magunkat a hegyekbe. Hibás információ alapján szántuk rá magunkat erre a veszélyes útszakasra, mely a beharangozott 8 km helyett bizony ennek jóval többszöröse lett! Emellett komoly következményeket is hordott magában! Kisült, hogy az út aljzata csupán az elültölydedéstől menti a hosszú és mélyéptítésű Ikarus-buszunkat, a reménytelenül véget nem érő emelkedőkön és merész kanyarokban minduntalan a kiborulás és a tengelytörés veszélye fenyeget... És mindez — majd ezer méternyi magasságban —, minden lakott helytől távol!!! A gépkocsivezető szakmai rutinja és emberi magatartása (bagatelizálja a veszélyt, tréffalokzik, mosolyogva, biztosan manőverezik...) komoly bajtól menti meg a társaságot. A nők egy részét rosszullet környezkezi, s behunyt szemmel, szorongva izgulják végig a hosszú útszakaszon való átverődést.

Közben feltűnően sok nőt látunk az útépfő munkások között, akik földgyengető munkát és betonozást végeznek.

Kalóiban gyönyörű a tájkép! Csupa lomerdő, meredek sziklák, mely völgyek, s — ahol nincsenek munkások — idegekre menő halottas csend... Főútunkon erősen feléjük az ég, a fellegek tütelepednek a hegycsúcsokra, aztán szállnak lejjebb a völgyekbe. (Elgondolkozom: „...Istenem, valaha ez is a mi háznk volt!...”) Szerencsére még világos van és jobb útszakasra is érkeztünk. Mindenki felenged, derülnek az arok, az anekdoták a helyiekre ülnek. Kezdődnek a sopánkodás, de nincs rá idő, mert feltűnik az aranybányáról híres **BRÁD**, majd **DÉ-VAVÁRA**. Egy útfordulás után a város főutcájára érünk, majd az első szálláshelyünkre. Szobaelosztás után mindenki lemosdik, nyújtózik egy-egy és elismeréssel nyugtazza a tisztaságot, a rendet. Este vacsora egy osztályon felüli étteremben. Hipermódem térkifűlések, masszív bútorzat... gusztohos kizűglők... ismeretlen első fogás, jegelt ásványvíz és — egyéni rendelkezésre — sőr.

Kindós reggeli után indulunk tovább. Kedd reggel van és reménytelenül esik az eső. Még sokáig kísérnek... (és kísérte nek) bennünket az első pár baljós emlékek, de egyszerre elűnt őket a szemhatáron feltűnő **VAJDAHUNYAD** kormos kéményerdejének képe és az alföldi ember számára lenyűgöző látvány: a meredek szikláira ragasztott **VAJDAHUNYAD VÁRA!!!** Házom égenbüvölő torony — az egyiket Hunyadi János, Szűlgyvi Erzsébet és Bethlen Gábor építették. Később szá-

mos átalakítást végzett rajta a történelem. Ez az épület stílusjellegzetességein is igazolódik. Sokszor és sokáig (250 évig!) állt kihasználatlanul, de vastag falai ellenálltak a végenyeszetnek. A törökök — éppen elszigetelése miatt — sohasem támadták meg. Hunyadi János is inkább bekébebb otthon használta, ahová pihenni és vendégeket fogadni jött. Gótszáld kápolnájában Kapisztrán János misézett. Itt van a pap szobája is, nyugati felső részén mély kémlelőnyílással.

A szűk várudvarból lépcsők vezetnek a nyitott folyosóra és felsőbb termekbe. Egyik mélyebb folyosót páholyul használták az udvarban zajló lovagi játékok megtekintésére. A hátsó kisudvarról megkapó kilátás nyílik a környező tájra. Benézünk a tölgydeszékkel fedett mély kúrtába, melyet török foglyok ástak 15 évig. (A falba vésvé ma is olvasható a felírás: „Vizetek van, de szívetek nincs.”)

A vár egy részét 1873-ban az osztrákok restaurálták. 1880 óta történelmi műemlék.

A bástyáról elénk tárul a régi település, füstös, esőverte házaival, mellette az új iparosodó város csupa korszerű blokk-házakkal. Az üres termeket járva léptenyomon találkoznak az itt forgatott „Dózsa” c. film díszleteivel.

Már erősen közelleg a déli, amikor „kivonulunk” a várból...

Vezetünk a Piská-hídra (Bem Apó), majd a „Keményzei tükör” színelőre hívja fel a figyelmünket.

Tovább szász községeken visz az utunk. Feltűnő, hogy a legtöbb „magyház” mellett egy portán „kisház” is épül. (A „magyház” van errefelé addig laknak az öregek, míg a fiatalok nem kezdenek „sokasodni”. Akkor az öregek vonulnak a „kisházba”.)

A Maros partján haladunk...

SZÁSZSEBESRE érkezünk. Az első csehok itt alakultak Magyarországon. A városnak 30 ezer lakosa van. Ev. templom a 15. században épült (befejezetlen). Fejlett a bőripara.

SZELISTYÉT érintjük. A lányok itt szépségükhöz méltóan viseletet varrnak maguknak. A fekete-fehér alapszínt kedvelik, sok gyönggyel. A legények ma is kokárdával vonulnak be katonának. (Ismert a szelistyeli asszonyok története... meg a szépséges Majora-asszony „bocskoros” szerelmeinek vidám históriája.)

NAGYSZEBEN a szépség központja. A Habsburgok alatt ebből a városból kormányozták Erdélyt. Már a 12. században 20 mesterséget űztek itt. Sok a történelmi időkét idéző épülete, bolthajtásos bejáratokkal. Ma 110 ezer lakosa van. Iparos-kereskedő város. Innen 80 kilométerre van a Déli-Kárpátok egyik kapuja, a Vöröstorony-szoros. Nagyszében híres a „Blükerthal” Múzeuma képtár-

nak ritkaságával. — Érdektes: a házfalak színe, csekély kivétellel, borsószínű. (Ellentétben a románokéval, amelyek mindig kékek) Igen fejlett a szerszámgyártása és kézműipara. Együttal nyomdaipari központ is. — Az új házak változatosak, szélesek, a parkkultúrája meghökkentően művészi.

Egy öreg bölcs méltóságával néz utánunk a gazdag város...

Az útonok cigánykaravánok tűnnek fel. Egy emelkedőnél a családító húzza a sátoros-kocsit, nyírózott gebe poroszkal utánuk. (Később is látnunk cigányokat, főleg szakállas férfiakat, amint az úttárok partján vidáman pipívá nézik az eget, közben integetnek felénk.)

A hegyek oldalán (420 m magasban vagyunk) félnomád pásztorok terelik a gulyát és juhnyájukat. (Tavasztól őszig az országhatárig vándorolnak.)

A látványon felülnek a Fogarasi havasok. Lengyűző mindenkit a 2450 m magas hegyközség. A csúcsokat most felhők takarják el a szemünk elől.

Az Olt, mely a havas lábánál a fák sűrű függőnye mögött fut, csak akkor csillantja meg a vizét, ha a hídja lépünk.

Amikor a távoli bércek mögöttünk maradnak, már meg is érkezik FOGARAS városba. Ipari központ. Itt láthatjuk Vitéz Mihály fejedelem várának ideporlasztotta falait. — Az ebédnél két öreg pincér szolgál fel.

Bő másfél órai út végén, szítáló időben futunk be a Cenk-hegy alatti völgyben elterülő BRASSÓBA. 500 méternyire fekszik a tenger színe fölött. Háromnyelvű város. Évszázadok során kézművesek, kereskedők, hadvezérek, költők és vándorok sokaságát vonzotta, no meg természetesen a turistákat is.

Most is sok a külföldi. Találunk itt valamit Nagyszében hangulatából, valamint a korábbi magyar irodalomból jól ismert nagyváradi cukrászdák csendjéből és Kolozsvár kiegyensúlyozottságából.

A mai Brassó ipari központ is. Bukarest után első az országban. Van traktorgyára és több ipari üzeme.

Házai tiszták, csinosak. Mintha e tavaszon tatarozták volna valamennyit. Páratlan szépek a parkjai: csupa virággyász, díszes szegélyek, hangulatos esti világítási effektusok nyújtanak megkapó hangulatot. A kortól késő esti óráig népes. A fiatalok itt is hangoskodók, kezükben szőlő a tranzisztoros, vagy dobozják a magyar táncdalokat. Feltűnő, hogy viszonylag kevés közöttük a hosszuhajú fiú, a lányok miniszoknyája mintha hosszabb lenne egy gondolattal.

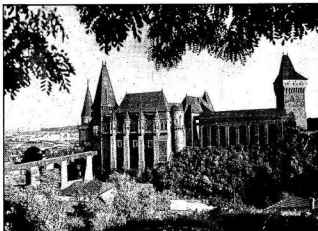
Este osztályon fellélt zenés étteremben vacsorázunk. A menü: osztrályaluli: tojás, esetlenül cipóalp-rostonstól, ízelen saláta és... egy elmaradt harmadik fogás. (Hm... Nocsák!)

Szerda reggel van, utazásunk harmadik napja. Indulás előtt a híres Fekete-templom van másoron. 1498-1549-ig épült. Luteránus. Benne van az ország legnagyobb orgonája: 4 ezer sípos. A templom mellett Hunterus János humanista tudós szobra áll. Ő alapította az első nyomdát Erdélyben.

10 óra 10 perckor hagyjuk el Brassó határát és csodálatos jegegyesoron nekivágunk SZÉKELYFÖLDNEK.

Ereffelő már szegényesebbek a házak, köztük igen sok zsindeyes. A porták utcai frontja „székelykapus”, egyébként nyitott.

Következő számunkban folytatjuk.

RÉGIMÓDI SZEGÉNYSÉG

Már elmeséltem itt a HONPOLGÁR-ban, hogy az Első Világháború után szülemet kizsupolták Szabadkáról.

Vajon tudja-e még valaki: a zsup a kicséptel rozs számlája.

A kizsupolás pedig annyit jelent, fel-ís-út, le-ís-út. Anyám gazdag s szánve új keletyegjéjét, meg apám elegáns legénykörü ruhafarát a szerbek az utolsó monogramos zsebkendőig elrekkvirálták. Apámat egyenesen Budapestre toloncolták.

Anyám kisláival és Terkával — jöllehet a megszűllők ideiglenesen Bajára is betették a lábukat — hazamenekült a szülői házba. Terkáról egyszer majd bővebben beszélek. Elmondom, milyen volt — kevés kirívó kivételtől eltekintve — a cseléd státusza a családban.

Ót valamikor anyám mellé vettek fel pesztionkának. Vagyis bébiszitternek. Úgyesze lévén a háznál maradt, mondhatni Szuperkénlé nevelődött. Mikor anyám férjhez ment, vele költözött Szabadkára s mikor megszületett a kis Bekény-fü, megint bébivel bíbelődhetett, kicsit a magának is érezte, visszatért eredeti tisztségéhez.

Nem sokáig. A helyzet (mindig adóknak helyzetek) mindenessé degradálta, vagy emelte. Nagyanyámtól jól megtanulta a hétköznapi lét ezer forfolyát. Amellett bátor természettel áldotta meg a Teremtő. A kültetésről a hazaérkezésig keszresv bonyodalmakon segítette át anyámat kicsinyével.

Az „Öregház”-ban védve voltak. Csak nagyapám nem kapott nyugdíját — kitől is kapott volna abban a felfordulásban, — apám képtelen volt valami anyagi segítséget átjutatni, a hadikölcsönök, a bank-részvények, a kötvények, takarékjegyek semmivé váltak. A kert, a tyukcsokkák, a malacok, a téhen megtezték, ami teltett fölük. Cukrot, sőt, petróleumot megymást azonban a „Jancsi Bótos”-tól kellett volna vásárolni.

A szócisztesztet, átellenben a házunkkal, ugyan már rég nem a Jancsi botos, hanem a fia, Willmann Béla vezette, ez a tény persze mit sem változtatott a keserű valón.

Nem, nem volt pénz. Nagyanyám, Szuper huszárzásadosné születteit Újhelyi Ilona a Hunt-Pázmán-nemzettségéből igen művelit, társaság kedvence örege is szép asszony megvonta a vállát. Ha nincs, keresni kell.

Akkoriban, de még az én fiatalokoromban is a piac a Főtéren kezdődött, a sátrakban sváb papucstól Söllingen-i bicskáig, debreceni bekecsstől zágrábi szentpéteri mindent lehetett kapni — és folytatódt a ma Szabadság útnak neve-

zett főutcán a Geiringer patikáig, a három fa alatti artéziakútig a járdaszegélyen. Ide hordták a tejfelt, aranyárga vajot, csirkét, gyümölcsöt, mindazt, amit a fejükön ingatolt kosárban elbírtak, a környező falvak menyecskéi.

Nos, nagyanyám is elkezdett piacozni. Nap, mint nap kitölt egy talicska rúzsát, kiáll az asszonyúgok közé a járdaszélre. Csipkés fekete selyemruhájában. Akkoriban úgy ment minden alkalomra a csipke, mint manapság a farmer.

Meg kell hagyni, az ötlet életrevalónak bizonyult. Nagyapám rúzsú városzerte hódosn szépek lévén a portéka kelendő volt. A fő attrakció azonban a bájos ilka néni: az is elment megczeni, aki csak hírből ismerte, s a szerb tisztek, kuriozumként.

S ha már megbámulták, illet vásárolni.

Nagyanyám tehát kenyérkereső lett, Terka találékonyan rákötö, anyám semmi-kacatokból ruhákat alkotott magának, meg a fiacskájának, nagyapám kertészkedett, az állatokhoz azért tartott egy bejáró brestet, terménnyel fizette) és nagy műgonddal játékokat mesterkedett unokájának.

Amint a képen látható, a deszkából fűrészt, fehérre meszelt, tussal pettyezett hinalovon vágatózó kislfiú semmiben sem szenved hiányt.

Jól érzi magát a világban.

Hűsvét hajnalán, mikor nagyapám kedvence prunuszai virágabouraltak, négyen lettünk eltartandók. Engem hozott meg a gólya. Akkor bizony még a gólya hozta a gyermeket, nem a Ceisel tanárúr.

Apám szerint fúnak illet volna születnem. A tejejébe fura boszorkánypalánta lehettem lángvörös hajjal, világszöld szemekkel. Egyedül nagyapámnak feleltem meg egyből, a többieknek kis idő kellett, amíg megszokták.

Végre a szerbek megköszönték a szüvelátást és kivonultak Bajáról. Hőchste zeit, legfőbb ideje mondták a dának az esti korzón.

A Főter nagykereskedői éjnek idején visszarakták a magyar nyelvű cégtáblákat, amelyekre a megszűllás alatt szláv feliratúkkal csúrdtek fel.

Szegény Székely Leót még az én gyerekkoromban is „Leó székeli!”-nek gúnyolták a közszerültnyelvű bajaiak.

Egy szép napon apám értünk jött. Lakást bérlet Budán.

Ez nagy tett volt. A pályaudvarok mellékvágányaira kitölt szerelvényeken évekig stnylődték a vagonlakók. Trianon földönfutóié tett vőtenjei. Szfvós ügyes-

ség kellett ahhoz, hogy valaki a fővárosban lakást szerezzzen. És persze megintcsak pénz. Pénz!

Apám összenyomorogta a rávalót. Ugyancsak kitoloncolt ügyész barátjával, Miskolczy Gusztával közösen vettek ki egy fűtetlen hőkáposzobát, enni meg... kicsit éheztek.

Visszont jósorsa, nemkülömben kiváló minősítése nagyszerű álláshoz juttatta. A Kuriára neveztek ki tanácsjegyzőnek. Megüsztelő feladat, a szakmai fejlődés magaslakója, — a kuriai bírósá a magyar jogtudomány legkiválóbb képviselői, nagygyő szellemi öregurak voltak. Az elnök s a másodelnök hivatalból a Főrendház tagjai. Maga az épület, a mai Néprajzi Múzeum is tisztelelet parancsoló. Ugyan kár volt átbarakcsolni, mivel a Királyi Kuria és a Budapesti Tábla céljaira tervezték és építették. Aki a márványos előcsarnokba belépett halkabba fogta a cipője kopogását s az épület oromzatán uralgó Juszticia istenasszony ezt el is várta.

Tehát lakásunk lett a Duma túlsó partján, a Corvin tér 6 szám alatt az Orphanides-házban az első emeleten.

Apám gyalog, a Lánchídon át járt be dolgozni, nagyritkán ajándékozta meg magát valami szép reggelen a Széligyi Dezso tér és az Országház között átkelő „propeller”-en egy hajóttal. Mintahogy a Dunaparton járó kilences villamos se használtuk, mert drága volt, már nem tudom, hogyan fillér egy szakaszjegy. A Fő-után (naponta egyszer oda, egyszer vissza) emeletes autóbuzs is közlekedett, soha életemben nem ültem rajta. Nemely módos egyén biciklizett, az árut társzerkedők vittek. Mi köznapi állampolgárok gyalogoltunk. Kutagolt az egész város.

A Corvin tér nem benzinbizós parkoló, hanem orgonabokrokkal határolt virágoskert volt, a Mátyás-kútha friss víz csordogált, a rendre, tisztaságra, azaz a kavicsos utakon rohangáló gyerekekre csőze ügyelt. Csak egyrészt mászást be a kút medencéjébe, akkor is beáruit apámnak.

Lakásunk két szoba — előszoba — cselédszoba — fűrdőszoba — wc — spájz — szenes pincéből állt. Összkomfortosnak számított — de bizony az ott-honi tágassághoz képest szűkecskének éreztem.

Szűleim a semmire rendezkedtek be. Én például legifjabb koromat egy ruháskosárban tölthetem (amelyben József Attila vágyott a padlára menni) anyám tíres pezsgőspalackkal a rajztábláján gyúrta a tézfát.

Amennyire vissza tudok menni az időben emlékeimből, már berendezkedtünk. Nekem anyám gyerekkori baldahinos, hímzett batlisz-draperiás kiságya jutott. Az Óregház lán-komnyájából nagyapám, a nagy rendbehozó rendbehozott egy tutajnyi, heverő gyanús szolgált szőronyot, egy ebéldíszasztalt, aminek öt, rész-zokniba hűvözött lábt megengedhetetlenül csúnyának találtam, újrafenekelt tonetszkeket, egy biedermeier kanapét. Szüleim — büszkén — vásárolták egy hitvesi duplaágyat.

A másik szoba berendezése még furábbnak tűnt nekem. Itt pöffeszkedett anyám leánykori nagy fekete zongorája. Itt kucorogtak Újhelyi Nándor csongrádi nagybácsi hagyatékából a jobbsóra érdemes holmik, elegáns bőrgarnitúra, inarzásias szék és polcok, divány, titkos fűzős asztalos-remek fűzőasztal fémbarkással, barokk szék, antik velencei tilkő... Ezek a térs uti házhöz szokott tárgyak úgy éreztek magukat, szegények, mint a vagonlakók. De később valahogy megszokták nálunk. Összerázdódtunk. A élet minőségét illető igényeink nem csökkentek a lakásméretekkel. Szüleim Dávid-Góliát küzdelme a szegénységgel furfangos és eredményes volt. A testgyakorlás színterület a két szoba közötti szék, magas ajtókeretet szemeltek ki. Apám megbízhatóan masszív kampókat csavarozott fel, ezekre gyűrűhínt, nyújtó, vagy mászórudat lehetett akasztani. Elvégre Erzsébet királynéknak is volt tornaszobája a Burgban — nekünk a bordásfáról sajnos le kellett mondani.

Anyám puha, vastag szemcsésnyelvet kézműmunkát a sportszeker alá, nyugodtan leeshettünk. Meg is tettük.

Könyvekre nem tellett. A Budai Vigadóba jártunk a Fővárosi Könyvtárba kölcsönözni. Anyám esténként német meséket olvasott fel s néha a Jézuska hozott egy-egy Bilderbuch-ot.

Meglepő, de ebbe a (kónas tisztán tartott) bútorraktárba befértek még vendégek is. Egymásbatolható zsúr-esztalaink közül annyit húztunk ki, ahányiszor két-három-négy látogató érkezett a fogadásra mindig kéző Póstiákhoz.

Gyűnyűző Sévresd-i fajansz csészékbe — egy néhai készlet maradvékába — teát kaptak, hozzá házi aprósüteményt. Megjegyzendő ennyi volt a kímélis másút is. Itál, halak-vadak nélkül, a szellem villódzásától, a barátság melegétől fölött fel a hangulat.

A jóbarátok — festőművész, a büntetőörvényszék elnöke, tanterületi főgazdát, főigazgató, zeneszerző, a berlini Collegium Hungaricum vezetője, muzeológus feleségekkel, névszerint pedig a bajai Wunderlich Szepe bácsi és Koller Ilus néni Kazi fiacskájukkal — nem igényelték a traktát. Ők is szerényen, szegényen éltek. A huszas években jártunk,

Anyám rám bízta a házikasszony szerepét. Átig értem fel az asztalt s ha előtűk valamit, már nagyanyám se tudta volna pótolni. De soha nem törtem el semmit. A bizalom biztosságot ad.

Szóval nem adtuk fel. Értelmiségi életet élünk a Corvin-tér hatban. Történet, hogy apám hugát, Dódi nénit és a két lányt elhagyta Aladár bácsi, vlnai akart. Aladár bácsi sarmos „Hochstapler” volt, ami összehibézott szemöldökkel monda szélhámos, elnéző mosollyal Aladár bácsi esetében csak szőllőt jelentett. Szüleim igyekeztek vele fenntartani a rokoni kapcsolatot, természetesnek tartotta hát, hogy anyámat kérte meg: kísérné el Dorika lányát ruhapróbára. A város legelőkelőbb, legdrágább bakfis-szabaszatába a Kristóf-térre. Unokanővérem próba közben elájult. Anyám kérésére beszállt. Előző nap reggele óta nem evett. Nem volt mit enniük. Apjuk aranyláncot, Dobermann kutya, egyébb felesleges kényeztetést megadott, de tartásdíjat oly keveset, amiből képtelenek voltak megélni.

Ettől a papról kezdve anyám s Terka nyolc személyre főztek. Mire kilenc, vagy tíz éves fivérkém hazajött az elemiből, készen állt a két kosár a lábosokkal, kenyérruhával csinosan betakarva. Bekéni meg én, nálam három évvel kisebb, vittük az ebédet a bérő Liptay-utcaiba, a Margit-híd budai hídfőjéhez. Oda-vissza gyalog, akár esett, akár fűjt. Panasszó nélkül. Az akkori erkölcsi normák szerint megalázó lett volna nagynénémeknek az ingenebbédhez járulni.

Emlékszem a karácsonyokra. Anyám s Terka házilag készítették a labkarikát, meg a szaloncukrot. A selyempapírt mi vágtuk, bolyhoztuk, a szentesite előtt jó pár nappal mindezt ünnepelesen kitettük az ablakba az anygaloknak. Reggelre elvitték. A többi az ő dolguk volt. Az ezüst-és arany papírokat rendezés, szakadalmatosan kellett lebontani: nem vettük észre, hogy két-három évig is elszolgáltak. Terka vezéreltével a nagyszobában imádkozunk, térdelünk az ablak előtt, nem égett a lámpa, szemünket a messi csillagos égbe emeljük, míg meg nem hallottuk a másik szobában az anygal csevegését. Nagyon szerény, nagyon boldog karácsonyok voltak. Emlékszem: a fivérem cipőt örökölt. Némelyiknek az orrát kilyukasztottam a nagyujjammal, mert már nekem is kicsi lett. Emlékszem: felszaladtam a Corvin-térre: „Édesanyám, úgy szúr a kavics!” Mivel télikabát-gombnyi lyuk lett a szandálom talpán. Anyám betétet vágott bele apám nyugdíjazott kártyapaklijából. A fölötték nem tudatosítottak bennünk szegénységünket. Ilyen az élet és kész! Így nem emlékszem rá pontosan, mikor kezdtünk polgáriadosni. Gondolom, a huszas évek végén.

Anyám Operába vitt bennünket, no nem egyszerre, egyik fizeséből Bekényi,

a következő haviból engem. A husvéti nyuszi ugrókötelet, meg gumilabdát hozott. A Jézuskától kauszuk pólyásbabát kaptam.

És igazi nagy Szilvesztert csaptunk. Sok-sok kedves jóbarátot hívtak, mindenkinek vásároltunk valami aprócska ajándékot.

Anyám kreppapírból — bizony! kreppapírból — kéményseprőruhát varrt nekem. Feket kreppapírral vontuk be a konyhai kislétrát is, arra aggtattuk fel az ajándékokat. Tudnom kellett melyik csomagocská kié. Hosszú köszöntőt kellett tanulnom, anyám írta.

Anyám mindent tudott, verselni, festeni, zongorizni, gobelint szőni, tülcsipkét hímezni, varni, főzni, sütni mint egy cukrász, beosztani, gyereket nevelni — mindent, csak élni nem. Meghalt harminchét évesen.

Szilveszter alkonyatkor, miután jölkam a konyhában, behújtam Terka frissenhűvözött ágyába s kialudtam magam. Mikor megjött az ideje, Terka felkeltett és felöltöztetett. Roppant óvatosan kellett bannunk a papírruhával.

Apám bent elolította a lámpát. Pontosán éjfélkor, mikor ezüst állóké-ránk elütbte, a Kapucinus Barátok harangja elkongatta a tizenkettőt, besurrantam az előszobából. Elkezdtem a köszöntőt. Felgyujtottak egy olvasólam-pát. Kinek-kinek a személyeszlő jókívánás kíséretében kiosztottam az ajándékokat. Filleres ajándékokat, pénzre nem válható jó szavakkal.

Mennyire örültek... Sokkal jobb adni, mint kapni. Lehet adni majdnem semmiből is.

No ilyen volt a régimódi szegénység.

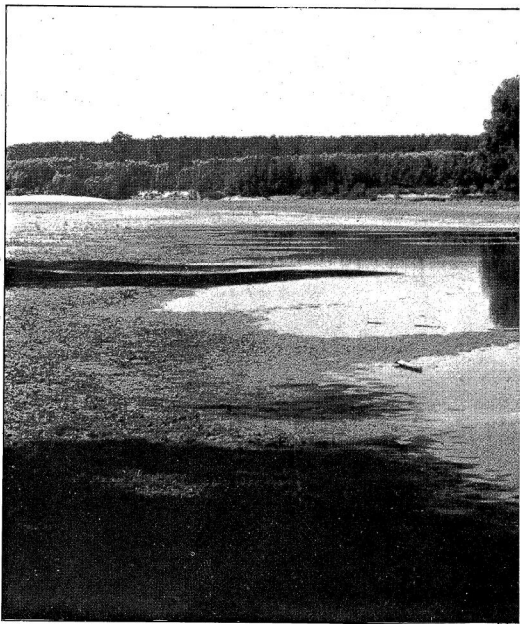
— — —

Külley Lea

Ő DR. PÓSTA BEKÉNYI,
A TOLNA MEGYEI UROLÓGIA
LÉTREHOZÓJA,
A NYUGALMAZOTT SZÉKSZÁRDI FŐORVOS
— HÁROMNEGYED ÉVSZÁZADDAL EZELŐTT.

A BAJAI HONPOLGÁR 19

94. évi naptára

Minden kedves
olvasónknak
Boldog Új Évet kíván
a szerkesztőbizottság

1994

Január

3	10	17	24	31
4	11	18	25	
5	12	19	26	
6	13	20	27	
7	14	21	28	
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30

H
K
Sz
Cs
P
Szo
V

Február

7	14	21	28
1	8	15	22
2	9	16	23
3	10	17	24
4	11	18	25
5	12	19	26
6	13	20	27

Március

7	14	21	28	
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	31
4	11	18	25	
5	12	19	26	
6	13	20	27	

H
K
Sz
Cs
P
Szo
V

Április

4	11	18	25	
5	12	19	26	
6	13	20	27	
7	14	21	28	
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	

Május

2	9	16	23	30
3	10	17	24	31
4	11	18	25	
5	12	19	26	
6	13	20	27	
7	14	21	28	
1	8	15	22	26

H
K
Sz
Cs
P
Szo
V

Június

6	13	20	27	
7	14	21	28	
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	
4	11	18	25	
5	12	19	26	

Július

4	11	18	25	
5	12	19	26	
6	13	20	27	
7	14	21	28	
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	31

H
K
Sz
Cs
P
Szo
V

Augusztus

1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	31
4	11	18	25	
5	12	19	26	
6	13	20	27	
7	14	21	28	

Szeptember

5	12	19	26	
6	13	20	27	
7	14	21	28	
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	
4	11	18	25	

H
K
Sz
Cs
P
Szo
V

Október

3	10	17	24	31
4	11	18	25	
5	12	19	26	
6	13	20	27	
7	14	21	28	
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30

November

7	14	21	28	
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	
4	11	18	25	
5	12	19	26	
6	13	20	27	

H
K
Sz
Cs
P
Szo
V

December

5	12	19	26	
6	13	20	27	
7	14	21	28	
1	8	15	22	29
2	9	16	23	30
3	10	17	24	
4	11	18	25	

Milyen kapcsolatok fűzték Rózsavölgyi (Rosenthal) Márkot Bajához?

180 évvel ezelőtt, 1813-ban telepedett le Baján a múlt század első felének jelentős hegedűvirtuóza, kora zenéjét mesteri tökéletességgel játszó, országos hírt előadóművésze, a verbunkos magyar muzsika utolsó nevezetes mestere, a legelső császári komponista, a reformkor ünnepeit zeneszerzője.

Balassagyarmaton született 1789-ben. Első iskolamestere észrevette zenei tehetségét és taníttatta hegedülni. Már 12 éves korában elkerült kereskedő foglalkozást tűző apja házából — Nyitraira, Pozsonyba, Bécsbe és Prágába —, hogy saját erőfeszítésével váljon felnőtté. Szülei kereskedőnek szánták, de tanult széprírást és hegedűjátékot is. Tizenkilenc éves korára már jó hegedűn játszó zenész lett. Pestre vándorolt, ahol eleinte ügyintézőként, majd egy nagykereskedésben szép fizetésért könyvelő lett. Ezzel lehetővé vált számára, hogy jobb mesterektől is tanulhasson zenét. Társaságokban hegedült, majd különféle biztatásokra megtartotta első hangversenyét a régi Pest híres épületében, a Hacker-szállóban, ahol saját személyzetét is játszotta. Az elért siker hatására otthagyott egy jól jövedelmező pályát a bizonytalan zenész hívatás miatt. Az egykori német színház helyiségében lett karmester. Különbözött vándorolt, Baján kötött ki. Elterjedtségének rövid ismertetése mellett inkább annak bajai epizódjaiból emeltek ki néhányat.

Hogyan választotta városunkat lakóhelyéül?

Hírrel 1834-ben készített életrajzában

így írt: „1813-ban felmondtam állásomat, s nagy hangversenykötőre készültem Oroszországba. El is indultam, de mikor Bajára, Bács megyébe kerültem, s ott a legnagyobb sikerrel két hangversenyt adtam, beleszerettem egy ottani nagyon csinos kislányba, s el is vettem feleségül. A mai napig ebből a házasságból egy kislány és két fiú született. Szeretnem feleségemmel alig hat sztedjeje élttem boldogan és meglegedetten Baján, amikor 1819 április utóján éjjel a tűzvesztésben minden vagyonomat elvesztettem, 11-től 1-ig ugyanis 375 ház égett le.”

Fogva tartotta városunkban egy szép bajai lány, Szlovák Henriette, akit 1814-ben vett feleségül. Ezzel nemcsak hazai, hanem külföldi útjairól is lemondott. Baján harmonikus, örömteli családi életet élt. Iteni hangversenyei anyagilag is sikeresek lehetettek, muzsikusként kijárt számára a társadalmi megbecsülés. Egy zenekedvelő helyi főbíróktól — Szentgyörgyi Horváth János — személyében olyan pártfogója akadt, aki pénz ajándékozott számára, hogy itt maradjon és sokat muzsikáljon.

Amikor már három éve Baján élt, egyre többen és hosszabb ideig utazott Dunántúlra, ahol a nagyobb városokban sikeres hangversenyeket adott, ezáltal jómódúvá vált. Amikor csak tehetett, hazajött családjához, de a zenekedvelő bajaiak is látni, hallani kívánták.

— Amely időben Ferdinánd főherceg, a Magyarországon állomásozó seregek főparancsnoka 1818. szeptember 25-én Baján járt egy rövidke ideig, a városbíró felkérésére a tiszteletére rendezett paradíkon magyar muzsikát játszott a habsburg sarknak és osztrák kíséretének zenekarával. Bihari, Csemák, Lavotta és régebbi szerzők magyar darabjai mellett saját műveit is bemutatta.

A mai Madách utcában lakott, amelynek régi hivatalos neve Újvilág, majd Istvánmező utca volt, de a lakosság csak zsidó utónak nevezte. Adígj, medígj házáz az 1819. április 17-én keletkezett tűzvész el nem hamvasztotta. A bajai ferencesek házfőnökségében — a Historia Domusban — erről a katasztrófáról írták többek között: „Féjjel 11 óraker sirmas Istvány tárúit a bajiak szeme elé, mivel a felsőváros szőlén tűz keletkezett (nem tudni kínél) s nemesak itt égett porrá 75 ház, hanem a szőlőtől hajtott lángok átterjedtek a szomszédos helyiségekre, Istvánmezőre is és itt 120 épület pusztult el...” Házában elégett minden érték: könyvek, kézzírati, kotálj, bútorai stb. A koldusbotra jutott zenész szűkösségállásán meglátogatta a város néhány előkelősége, segítségüket felajánlv,

de elhagyta Baját, ahol mind az ideig életének legnagyobb öröme és legnagyobb csapása érte.

A szekszárdi Augustus Imre mánás meghívta egy pécsi szereplésre, ahol nagy sikere volt, és pártfogókra is talált. Ez ösztönzést adott számára újabb művészi turné megkezdésére, hogy bevételéből ismét felépíthesse házáz. Elterjedéséről így emlékezik: „Ismét néhány művészi körutat tettem, s Temesváron, mivel a közönségnek nagyon megtetszettem, a Városi Színháznál mint zeneigazgatót és szólistát alkalmaztak. Két évig laktam ott, s azután feleségemmel és két gyermekemmel visszatértem Bajára, ahol a legnagyobb lelkesedéssel fogadtak. Itt ismét vidáman élttem kis családommal, főleg zene- és szépríróskorból. Farsang idején egymás után 12 évig a magam zeneigazgatója voltam, minden évben mindenajta új táncdalomat komponáltam, amelyek mindig nagyon tetszettek.”

1821-ben visszaköltözésével ismét városunk lakója lett. Itt született 1822-ben Gyula fia, aki később megalapította a legismertebb magyar zeneművelő céget Pesten, a Rózsavölgyi és Társa Zeneművelőit. Temesváron épésséggel nem volt rossz dolga, de kelletlenül tapasztalta, hogy abban a városban akkortájt nem kedvelték annyira a magyar zenét. Zavarában hatott ez hazafelé érzéseire és visszatért, de utána az egész országot ismét bejárta.

Rövid idő elteltével — 1824-ben — Veszprémbe hívták a „Veszprém megyei Zenetársaság” szerződésére, mint kedvelt és ismert muzsikust, akiknek minden évben komponált egy füzete való zenét, amelyet mások szerzeményeivel együtt nyomatásban is közét tettek. Az ottani urak részvételére vette fel Rosenthal családi neve helyett a Rózsavölgyit.

A Pozsonyban 1825-ben tartott koronázási ünnepségre Bács-Bodrog vármegye alispánja magával vitte. Ott az összesereglett notabílisok részére hangversenyeket adott, népszerűsége növekedett.

Baján került kapcsolatba a Kildényi-féle színházalattal, Kildényi Dávid, a magyar nyelvű színházás utátrője 1827-ben társulatával városunkban tartózkodott, innen Szabadkára készült menni. Az volt a törekvése, hogy magyar nyelvű zenés darabokat mutasson be és ehhez Bácska két híres „Bajai-Mester”-ének művészetét — a muzsika-Rózsavölgyit és a szabadkai Arnold Györgyöt — felhasználja céljaira. Az egykori Magyar Kurír 1827. április 13-án ezt írta érte: „Tegnapielőt bútszont, és ma egészen elvált Városunktól azon derék Ma-

gyar Színháztársaság, mely Kilenyi Úr igazgatása alatt 4 hónapig mulatottot bentlított. 18 szeptemberi áll. Városunkban illegitimas tartózkodása elegendőnek megmutatja mind a Társaságnak a maga sorával volt megegyedését, mind pedig azon bizalmát, melylyet Bajának érdemes Lakosától nyert, részint válogatot játéknak előadásával, részint pedig tagjainak ilendő magokivételével. — Mult esztendői Kartészy havának 2-dik napjánotta meg Kilenyi Úr Játékszínét az úgy nevezett Országlány Vendéglőfogadóban, és azolta mindentel hátramegy darabokat játszott Társasága. A hatvan utolsó előadatot a Báiskaiakra névvel legszembeintőbbek voltak: mert nevezetesen az 59-ik játéka (Kemény Simon) ama híres Báiskai Muzsika-Mester Arnold György Úr Szabadkai Egyházi Muzsika Kar Igazgatója, a hatvanodik játéka (Ilyés Sapkája) pedig a Társaság itt léte alatt hasonlókép híres Báiskai Muzsika Mester Rózsavölgyi (Rozenthal) Úr Baja Városának kákosza készíttette a Muzsikát."

Híkor találkoztunk Szöllősy-Szabó Lajos színművel, a későbbi táncművészettel akivel az előbbi időben közösen megalkották az első sikeres magyar „szabályozott” társas-táncot, a Kormánytag, amelyet 1841-ben mutatnak be, kottája 1842-ben jelent meg.

Vármegyénk ural nem ellenérték magyarosított nevének használatát, számára évi 400 forintot kegydíjat is megváltattak, azzal a feltétellel, hogy itt éljen. Hosszabb idő óta azonban elkívánczoltott innen. Nem pillanatnyi elhatározásból eredt ezen szándéka, hiszen tartós lakhelye 1827-1833 között nemis volt országban. Művészi ambíciói miatt kívánczolt Pestre, gyermekeit is ott akarta taníttatni.

1833 májusában elhagyta Baját, hogy Pestre menjen lakni. A város latin nyelven bizonyítványt adott számára letelepedéséhez: „Alulírottak hiteselem tanúsítjuk és hivatalosan elismerjük, hogy Rozenthal Márk, jeles hegedős, aki méltán hordja a virtuóz nevet, az itt előlított tizenhárom év alatt nem csak kitűnő zenei mesterségében tartott nyilvános előadásokat nagy sikerrel és vezetett magánoktatásokat az érdekeltek nagy megegyedésére, hanem ezen felül az ékes széphírű mesterségében (Schön-schreibkunst) is kitűnő előmenetellel oktatott kitűnő rendű és rangú személyeket, egyuttal fennevezett Rozenthalnak, aki híresebb városokban kiván szerencsét próbálni, nevezetesen most Pest városában készült letelepedni. Mind az előbb említett két mesterségben való alkalmatosságát, mind pedig tisztességét, jámbor és békés életét bármely helynek legjobb véleményünk szerint ajánljuk e jelen, szokások bűnyegzőkkel és aláírásunkkal egerősített bizonyítványunkal.

Kelt Baján, 1826. július 25. napján
Kiváltóságos Baja mezeőváros
bírája és tanácsa
Kindta: Kulantsch József h.jegyző.
Elhagyta városunkat, a megyét, amely-

hez komoly sikerek fűztek, ahol sokra tartották és megbecsülték. Elvesztette ezzel a megye kegydíját.

Pesten lakott élete végéig, de folytatta versenyfűrdőit is. Érkezősét örömmel ünnepelelt a pesti lapok. A Honművészt így küldte letelepedésének híret: „Rózsavölgyi Márk úr a magyar Áron, és Báiskáinak volt Orpheusa, elhagyván Bácsmegeyben helyezett több esztendői lakhelyét, pestre költözött által. Ezen igéző tehetségű hangzónak 's felséges magyar nóták szerzője, bájli hegedűjén szinte 25 év előtt ismerést meg magát a pesti közönség előtt, midőn a Haacker-szállóban volt magyar színházban gyönyörű magyar nóták előadásával kedveskedők. Reméljük hogy Pestre jövőn lakni, kellemes újabb muzsikájával lependi-meg az őt hallani vagyókát."

Sajnos letelepedését és névmagyarosítását kérelmét elutasították. Nem a magyar muzsikát látta benne a bürokratikusan német szellemű állami gépezet, hanem a névét önkényesen megváltoztatott jötményt idegen, mert a polgárjog elnyerése akkor még igen nehéz volt a pesti számszámra. Azért ott lakott, sőt a Pesti Magyar Színház (a későbbi Nemzeti Színház) 1837-ben szerződtette. Amikor allig egy év múlva a színház zenekarból kikerült — mert a helyeshelyettesítés és az intrikák az önzetes művész számára elviselhetetlenek voltak —, nem maradt illandó kenyérgyerése sem. Örküre nem tilthatták el felvétet nevének használatától, hiszen a közvélemény azt elfogadta, 1846-tól a polgári életben is használhatta már a Rózsavölgyi nevet. Ugyanezen év októberében ismét körtúra indult. Baján égynek esett, vissza kellett térnie Pestre, ahol nyomorban elhagyottan halt meg 1949 január 23-án.

Még 1844-ben megírta életrajzát Vahot Imre fró és lapszerkesztő, Barabás Miklós róla készített kőrajzával a pesti Divatlapban. Elhunytakor is ez a lap bőbeszűrtta tejedelmese cikkében a legszebb: „Az elhunytban a most élő zeneszerzők legjelebbikét veszítettük el..." írták róla többek között.

Szerzeményeinek számát ma sem tudjuk pontosan. Összes művei kiadatlanok maradtak, de eredeti kompozícióinak száma meghaladja a kétszázat. A magyar darabokon kívül fró vonósnégyesekot, több variációt hegedűre zenekari kísérettel, néhány koncertdarabot és dallásokat.

A báiskaiak és a bajaiak számára sokat ért, hogy eléggé kalandos, vándorló élete során városunkban is lakott. Az is érték, hogy itt alkotta műveinek egy részét, illetve itt tartózkodásának élményei ihlették némelyiket.

Néhányat megemlítek ezekből: „Eredeti magyar Baján 1814 — magánhegedűre”, „Báró Kray nótája, Baján 1815 — magánhegedűre”, „Bácskai Magyar 1823 magánhegedűre”, „Bácskai Magyar 3 hegedűre és Brúgóra (1843)", (a brúgól alt hangú nygehegedű ill. bűgöl), „Bajai Emlék. Magyar 3 hegedűre és Brúgóra (1843)", „Nemzeti

Nóták. Két hegedűre, Brácsára és Brúgóra melyeket Météósos Radványi Gróf Gydyri Ferentz Taszári királyi Kamarás, és Tanácsos Úrnak tiszteletére készített és ajánlott. Midőn a nevezett Météósos ténz Bács és Bodrog törvényesen egyesült Vármegyék, Fő Ispányi Székébe békittattott.", „Polimberg Lajos Nótája. Eredeti Magyar 3 hegedűre és Brúgóra (1843)".

Rózsavölgyinek nagy szerepe, számottevő hatása volt a magyar zenében a nemzeti kultúra felvirágoztatása idején. A magyar zene és tánc éltetője. Részese a nemzeti függetlenségért folyó reformkori mozgalomnak, amelyet a hazafias sajtó is pártolt, annak érdekében, hogy bevonulhasson a színházterembe, hangversenyterembe és billterembe. Személyile is bizonyosága annak, hogy nemcsak a cigánymuzsikusok, hanem a zsidó zenészek és az országban működő zsidó zenekarok is közrejátszottak a verbunkos terjesztésében, a szókratizált zene előadásában.

A csárdás kialakulásának körülményei számszakilékny pontosságákal nem tisztázottak. Az biztos, hogy a verbunkos zene utolsó részéből, a frissből alakult ki, és az idegen táncok egyenvalma elleni küzdelemben nemzeti táncunk megtestesítője lett. Kialakításában Rózsavölgyinek nagy szerepe volt, első csárdása, mint zenei mfaj, már 1835-ben megjelent. Mára ez a „szabályozatlan” nemzeti tánc fokozatosan kifejlődött, elterjedt, jellegében bővelkedett. A népi szobánálhat — a tempó, vagy mozgásrálkáltságeire utaló — jellegterjedő formáinak neve a lassú, csendes, friss, sebes, szapora, vagy a rezgő, sétkül, jártales, kettős, forgós, libbend, mártogatós, szűkös, ugrós, bukkós stb.

Egy bajai újság (Független Magyaraság 1938. január 30.) egyik számában „A csárdásnak és zenéjének századok évfordulóján” címmel írt cikke határozottan állítja, hogy amikor Rózsavölgyi Aradról visszatért városunkba, akkoriban komponált Baján az első csárdás tizenzenés, amit Nagyváradon játszottak és táncoltak először.

Petőfi 10 versszakos költeményt írt Rózsavölgyi halálára címmel, szerettét, időse barátja emlékére. Előtte is megvédte, amikor a Pesti Hírlapban azt írták róla, hogy a Pilvax Kávéházban, ahol muzsikált egy bandával „...rottotta egy sarokban a levegőt filársító recsegetésével."

Az, aki a csárdásverbunkkal együtt nemzeti tisztánlunk megteremtője volt!

A fiatal Petőfi az idős zenész védelmére cáfalott írt a Pesti Divatlapban. Emleített versének (1848. január 29-án írt az Életképek 1848. február 20-án jelent meg) első versszaka így hangzik:

„Vén muzsikus, mit vétettem én neked
Hogy mindíg csak szomorússz engemet?

Keserogtem, mikor szólt a hegedű,
Hej nem szól már, s ez nekem még keserűbb,

Ez nekem még keserűbb!"

Báldi Tibor

A TELEFON TÚL MESSZE VOLT

A hátralévő út az íróasztalig csak néhány lépés. A némán pihenő készülék csillagya lapul a kagyló. Felémlekednek az elektronikus átszűrődő szülői aggodalom. Este tíz óra van, amikor a kipirult arcokká végigsimító anyai kéz forróságot tapint. Rövid családi tanakodás, és az apa már emeli a hallgatót.

A harmadik kicsőngés után megszólal a dohányzástól fátyolos, meleg árnyalatúval mégis oly megnyugtató hang. „A láz hamincnyolc hat Karsci. Mit adjunk a kislánynak?” „Vérjatok, azonnal jövék.” „Igazán nem akarunk ilyen későn fárasztani, vannak idehaza orvossgok, ha megmondod...” „Már indulok is.” Kattanás, és tíz perc múlva megszólal a csengés. A gyermekszoba megnyíló ajtajában az ismert szemérv fémkerete még a helyiség atmoszféráját is átalakítja. A szülői félelem, mely hajlamos a bandás tünetet is határtalan fontosságúvá nyagítani, visszahódol a racionalitás korlátai közé. Dr. Meződy lassan, tűnődve, elmélyedve vizsgálja kis betegét. A barna gyermekszoba olajos tekintete bizalommal pihen meg a doktoron. Mikor a fonendoszkóp fémkarika végigáraszol a mellkas börtén, a sovány, flesvonalú arcon szinte dühös koncentráció feszül. A kis beteg dohányzatlant, a zakó fanyar bországit és nagy biztonságot érez. Karsci bácsi, aki orvossgaival, hanyurított mosolyával, egész egyéniségéből sugárzó gyógyítóról van annyiszor látta el a betegséget, jelen van.

A vizsgálat befejeződik, a diagnózis megvan. A doktor résnyre nyúló, zódisztrike szeme biztatóan villan a szülőkre. Előrehajol a stüpedd fötőjben, és térdére fektetett könyvön írja a recepteket. Majd halkán, megnyugtató, duruzsoló hangon elmondja, mit állapított meg és mi lesz a gyógyulás menete.

A görögök Aszklepiosz, az orvoslás atyját, kígyó fejére helyezett kézzel ábrázolták. Még a klasszikus mitológia legjobb ismerői számára is talányos a jelkép. Talán a rontás, a halál ósképét megragadó

és legyőző orvos diadalának szimbóluma lenne? Meződy főorvos kis betegje számára az antik jelkép XX. századi reinkarnációja volt. A kör, amit e tünődő, gondolatba mélyedő doktor keze ragadott meg, görsebe ránduló gyűrűvel soha meg nem szabadulhatott biztos szorításból.

De jaj Karsci, kedves Meződy doktor, Aszklepiosz történetének folytatása van. Az antik orvos, akit versengve vallott szülőinek Epidaurosz és a szicíliai Messina, hosszan és eredményesen gyakorolta mesterségét. Gyógyította a sebeket, fűveivel előzte a mocsarakból előfoguló lázat, és fűzeteivel egyhátté a fájdalom tüzes lüktetését. Kegyébe fogadta őt Pallas Athéné, a tudomány istennője is, és megajándékozta egy bűvés légvessével. A kígyófürtű Meduza fejek balol dalából csopolt vér töltötte meg az íveget. A Stix, az alvilági folyó gonosz nimfáit Perzeusz ölte meg, követve Pallas Athéné okos és taktikus tanácsait. Ekkor tett szert Athéné a varázserő elixirre, „és kedvenccének, Aszklepiosznak adta. A szer egy cseppje elegendő volt ahhoz hogy éltre kelte a halottat. Az antik orvosot, kinek híre-neve betöltötte a Mediterráneumot, eliháttá Spárta sityosán beteg királyához, Tündereoszhoz is. Am vagy későn érkezett meg, vagy a kör hatalma multa felül erejét, mert Spárta ura elhunyt. És ekkor Eszklepiosz hozzányúlt a bűvés szerhez, és visszahozta a holtak mezejéről pihenését. Hogy hányszor toldotta meg gyógyító tudását Pallas Athéné adományával, azt nem tartja számon a görög óstörténet. De három antik héroszt említ meg, akit ő segített vissza e lélegző világba. Csakhogy az árnyak birodalmát, a Stixen túli asphodélos-mezőket az alvilág királya, Hádész uralta. A holtak fejedelmének pedig ellenére volt, hogy alattvalói számát egy halandó gyérítte meg, hiszen még az alvilágban is az a mód, hogy a hatalmi tudat kijelzéséhez és fenntartásához alárendelték is szükségelhetnek. Panasz is tett Hádész az istenek fejeit, Zeusnál, Aszklepiosznak a természet rendjébe való beavatkozás ellen. Az Olimposz ura pedig, haragra gerjedvén, villámával sújtotta halálra az ókori orvoslás megalapozóját és koronázatlan fejedelmét.

Mikor majd fél évszázada, ifjonti szívvel és fogékony lélekkel nagy kultúrák zamatait ázlelgettem, a görög mitológiai varázsa örökre lenyűgözött. Az ragadott meg elsősorban, hogy ezek az istenáldott tehetségű emberek valami csodálatos intuícióval olyan igazságokat sejtettek meg, melyekhez a logikai lépéscsofokokat építő természettudomány csak évszázadok múlva jutott el. Továbbá megélték az emberi léthelyzetek szinte mindegyikét, örökérvényű, színes

előképeket nyújtva a századokon át újra és újra beteljesedő emberorsóknak.

Hogy az Olimposz vad mészárszárjai felett gomolygó felhőkben rejtőző úr vált-e bosszúság, mert Meződy doktor Hádész sok kis potenciális alattvalóját fordította vissza az úrtól, vagy a kifáradt szervezet védős életerőit apadtak-e el, már nem tudjuk meg. Közéink, akik becsültük, tiszteltük őt, úgy csapott le a hír, mint Zeusz bosszúálló villáma. Szegény népett a föld; ismét eltávozott egy igaz ember.

A felemelt hallgatóban talán energikus férfihang jelentkezik, és száguldó kék fény alatt, szárna-hang uszádyi háza érkezik meg a segítség. A villanó injekciós tű, a villámgyomran bekötött infúzió elsősegély esetleg átsejti a megfáradt szövet a krízisen. És békés öregség alkotmány elöltőhet évek következtében meg. Vagy csak a kollégák kegyes szándékú szánjátéka várta volna? Orvosok téntruma, akik a főorvos szobában beszéltek meg a vesébe látó páciens számára esetleg lehető variáns elemet, a betegszoba kilincsenek érintése előtt rendezik derűs arcvonásukat?

A készülék már két lépésre van. A kezét kell csak kinyújtani a hallgatóhoz. Am fenna, a rohanó vízek sustorgása harsogással fokozódik, majd puhán lezuhana a nagy sötétség. Azután? „A többi néma csend.”

ÚJÉV

Német falvainkban karácsonykor és húsvétkor a köszöntés a fiúké és a lányké volt, újévkor a köszöntőnek fiúnak, férfinak kellett lennie, mert a házba csak nők hozhattak szerencsét.

A 6 és 10 év közötti fiúk már kora reggel járták a házakat és a jól betanult köszöntőket pénz kaptak. A legelső még egy ezüstallért kapott, a többieknek már csak egy „hatos”, vagy „ötös” jutott. Tehát igyekezniük kellett.

A kisebbek köszöntője így hangzott: *Ich wünsch Euch a klückselichs Neis Jahr, Langs Lewa, Ksoneit, Frieda on Anichkeit.*

On nach m Tod ens Himmelreich! (Kívánok Nektek boldog újévet, Hosszú életet, egészségét, békességet és egyébreit, S halálotok után a menyországot)

A nagyobbak már még többet kívántak:

*Ich wesch Eich a klleckselichs Neis Jahr,
A Christkhenndl mit Kraushaar,
Ta Stall voll Herner,
Ta Poda voll a Kherner,
Ta Khehr voll a Wa',
Zom Schlachta zwaa – trei Stuck Schwai,
Kraonheit, Frieda, Gottassegga,
Soll Eich all s Neijahr kewa.
(Kívánok Nektek boldog újévet,
Göndörhajú Jézuská,
Szarvakkal teli Istállót,
Magvakkal teli padlást,
Borral teli pincét,
Az éléshez két – három dísznót,
Egészséget, Békéséget, Istendíldást,
Adjon Mindnyájatoknak az Újév!*

Az Óvodákoriának is megvolt a mondókájuk:

*Ich wensch Eich, wensch Eich, was net
was,
Langt en Sack on kept mr was!
(Nem is tudom, mit kívánok Nektek,
Nyúljátok a zsebetekbe és adjatok vala-
mit!)*

Vagy:
*Ich pen a klaanr Khenich,
Kept mr net so wensch,
Ich pen a klaanr Khaizr,
Kept mr a viel Kreizr!
(Kis király vagyok,
Ne adjatok oly keveset,
Kis császár vagyok,
Adjatok sok krajcárt!)*

Ha a fiúk hazaértek, a szülőket így
köszöntötték:

*Meinen Wunsch bring' ich nun dar,
Gott segne Euch zum Neuen Jahr,
Viel Glück, dabei im langen Leben,
Möge Euch Gott, der Höchste Geben
Gesundheit, Freude, keine Plage,
Wünsch ich heut zum heu'gen Tage,
Gott lass mich fromm und artig sein,
Meine Eltern zu erfreuen.
(Most az én kívánságomat hozom Nektek,
Isten dídjon meg Benneteket az Újévben,
Sok szerencsét egy hosszú életben,
Adjon Nektek Isten, a Magasztos
Egészséget, örömet, soha fáradtságot
Kívánok Nektek a mai napon.
Isten tartson meg engem jámbornak és
redesnek,
Hogy szüleim megörvendeztessem.*

Schwalm

A Három Királyok éneke

Január hatodika táján, de előtte is, a Betlehem-, a Jézuska-, és a Három Királyok játéka jelentett ünnepi felüdülést a hazai németiség igen csak szorgalmas és dolgos hétköznapjaiban.

Mária és József, a kis Jézuska, angyalok, pásztorok, a kocsmáros (aki csak pénzért adna szállást a Szent Családnak), Gáspár, Boldizsár és Menyhért, a kistárnok (aki az adományokat szedte össze) és Herodes voltak a játékok főbb szereplői.

Fehér lepedők, palástok, kartonból kivágott aranyozott csillagok és koronák, a bölcső, pásztorbotok, a persely voltak a játékok fontosabb kellékei.

A hosszúra nyúló párbeszédés játékokból – amelyekben minden szereplő többször is megszóltalt – csak a Három Királyok Énekét kívánjuk itt bemutatni, amely a játékok egyik lényeges része volt:

2. „Mir reisen alle drei vor Herodes Haus,
Herodes schaut pam Fenster heraus,
Herodes sprach: „Kehrt ein bei mir,
Ich will eich geben ein gutes Qua'tier.“

3. „Ich will eich geben Hai und Stair,
Ich will eich halten sehr und frei,
„Ach nein, ach nein, tes Khann ja nicht sein,
Mir suchen Maria und s Jesulein.“

4. „Mir finden s, mir finden s ganz nackt und blas,
Mir legen s der Mutter Maria in Schoss,

Hel-lig Drei KU-nig mit ih-rem Stern,

Mir grü-ßen die En-gel und auch den Herr',

Mir grü-ßen den Herr' und auch den Gott,

Wie es der En-gel be-föh-len het.

*Mir fallen alle drei auf unsere Knie,
Mir bringen den Kindelein ein
Myrrhen daher.
Halb Myrrhen, halb Weinrauch, halb
rotes Gold."*

*!Három Királyok a csillagjukkal
Köszöntjük az angyalokat és az Urat,
Köszöntjük az Urat és az Istent,
Ahogyan az Angyal azt megparan-
csolta.
Mindhárom Herodes házához vonu-*

*lunk,
Herodes kínéz az ablakon,
Herodes mondja: „Kerüljetek bef-
jebb,
Jó szállást adok Nektek.”
„Szénút és szalmát adok Nektek,
Jól foglak tartani Benneteket.”
„Oh nem, nem, ez nem lehet,
Ml Máriát és a Jézuskát keressük.”
Megtaláljuk, meztelen és csupaszon
találjuk,
Édesanyja, Mária ölébe tesszük,*

*Mindhárom letérdelünk,
Mihárt hozuk ide a Kisdédnek.
Egyrészt mirhát, másrészt tömjént és
piros aranyat.
Recitálva:
Isten nevében jöttünk,
Dicseztessék a Jézus Krisztus.
Gazda és asszony, ne felejtsetek el,
Hogy enlét vagy arany dukátot
Csúszasztatok a perselyembe.*

Schwalm

TK - S

OLDALAK

(Az Eötvös József
Tanítóképző
Főiskola életéből)

Gazdasági igazgatók tanácskozása

1993. november végén tartották meg az Eötvös József Tanítóképző Főiskolán az ország pedagógusképző intézményei gazdasági igazgatóinak tanácskozásiát. A tanácskozáson több fontos téma került meg tárgyalásra: a hatályba lépő közoktatási törvények által felszínre került problémák, a gyakorló iskolák és a felsőoktatási intézmények kapcsolattudásának, a pedagógusok átképzése, továbbképzése, távoktatásának anyagi lehetőségei, valamint az októberben megjelent 137/1993. (X. 15) sz. Korm. rend., amely az államháztartási törvény végrehajtásáról szól.

A fentiekben kívül természetesen jelentős napirendi téma volt az 1993. évi gazdálkodási értékelése és az 1994. évben várható anyagi kondíciók.

A pedagógus átképzés, továbbképzés téma előadójá, Szilágyiné Dr. Szemke Judit a MKM helyettes államtitkára, aki aggodalommal szölt az országosan mintegy kb. 4-5000 képzetelen óvónő, valamint hasonló számú pedagógus átképzési problémáiról, elsősorban e problémák orvosi feloldásáról.

Szólt a közeljövőben elkészülő pedagógus-kataszterről, amelynek lényege, hogy számítógépes információs rendszer keretében lehet tájékozódni különböző

szakterületén az országosan rendelkezésre álló pedagógus létszámról.

A pedagógusképzés fontosságát hangsúlyozták a további napirendi témák előadói is, így Gábor József MKM közgazdász helyettes államtitkára, aki szerint a pedagógusképzést olyan közgazdasági kategóriának kell tekinteni, amely jó befektetés, csak a megtérülése hosszabb távon történik, mint a gazdaság más területein.

Hasonlóan nyilatkozott Szóvényi Zsolt MKM Pedagógusképző Főosztály főosztályvezetője is a pedagógusképzésről, aki stratégiai ágazatnak nevezte.

Megnyugtatónak lehet tekinteni, hogy a 4 éves tanítóképzés polgárjogot nyert, a miniszteri értekezlet megtárgyalta, jóváhagyta, a továbbiakban a döntő szót a kormány, valamint a parlament mondja ki.

Sajátos problémát vetett fel, a gyakorló iskolák helyzete a felsőoktatás rendszerében. A sajátos benne az, hogy a gyakorló iskola bennmagában közoktatási intézmény, de ellát gyakorló iskolai feladatot, fenntartója a felsőoktatási intézmény.

Javasolták, hogy a főiskolák – fenntartójuk által ebből a sajátos helyzetből kiindulva – mindenképpen keressék meg a városi önkormányzatot azzal, hogy a napközi ellátásához anyagilag járuljanak hozzá, mivel az teljesen közoktatási feladat.

A közoktatási finanszírozásának alapvetően meg kell változnia, a normatív rendszer más szemléletű finanszírozási rend kell, hogy legyen.

Az 93-94. évi gazdasági problémákat Gábor József helyettes államtitkár és Dr. Scheer Béla MKM Ellenőrzési Főosztály főosztályvezetője taglalta. Sok jóval nem bízottak! 1994-ben a 680 millió forintos fejezeti elvonásból a pedagógus képző intézményeket „mindössze” 40 millióval sújtják. Némi növekedést jelent a felsőoktatásban a különböző programokra, PEFA-ra, a határon túli pedagógusok képzésére, a hallgatói tankönyv, jegyzet finanszírozására szolgáló pénzforgások növekedése.

Részletesen foglalkozott dr. Polányi István a MKM Pénzügyi Főosztály főos-

tályvezetője a felsőoktatási törvény végrehajtásából adódó feladatoknál, különös tekintettel az 1994. szeptember 1-jével bevezetendő tandíj, hitel konstrukciókról.

Ami biztos hogy a tandíj megállapítását intézményi hatáskörbe utalják, amely rendkívüli módon megehezíri, szinte „harapófogóba” helyezi a felsőoktatási intézményeket. Egyfelől növelnie kell az intézménynek a felveendő hallgatói létszámát, mivel az állami támogatást a hallgatói létszám alapján kapja, ugyanakkor a tandíj mértékét úgy kell meghatározni, hogy versenyben maradjon a hasonló képzési szakiránnyal rendelkező felsőoktatási intézményekkel.

A hallgatók számára megnyugtató lehet, hogy az állam a szociálisan rászorulóknak garanciális alapot hoz létre és előtakarékosági hitel folyósításával kíván biztonságos tanulást teremteni.

A közel 2 napos tanácskozás a résztvevőknek sok hasznos információt és gyakorlati tanácsot nyújtott a mindennapi problémáik megoldásához.

Vigh Károlyné

Titkárok a tanítóképzőből

A szegedi központú DAVOSZ (Dél-Alföldi Vállalkozó, Oktató, Szolgáltató Kft.) Kecskeméti területi képviselője (Kerényi György) kezdeményezésére 1992. október elejétől 1993. december közepéig TITKÁRKÉPZŐ tanfolyam zajlott főiskolánkon.

A munkanélküli pályakezdő fiatalok számára szervezett tanfolyamot a munkügyi központ támogatta.

A képzés egy főre jutó költsége 166.000 Ft, ezt az átképzési alaphoz kére- resen átvállalta a Bács-Kiskun megyei Munkaügyi Központ.

A részvételi minimális előképzettségi feltétele az érettségi volt, de a 18 fős csoportban van diplomás (óvónő, tanító) is.

A tanfolyam összfórásszáma 1550. Ez nappali képzésnek számít, hiszen heti

TK - S OLDALAK (Az Eötvös József Tanítóképző Főiskola életéből)

30-32 óras intenzív terhelésnek felel meg.

A három irányú képzés (1. Gyors- és gépirás, kb. 500 óra; 2. idegen — angol, német — nyelvi képzés, ami középfokú állami nyelvvizsgára készít elő és tartalmaz idegen nyelvi levelezést is, kb. 800 óra; 3. titkári ügyvitel — nyelvművelés és beszédtechnika, jogi ismeretek, gazdasági ismeretek, számítástechnika, etika és portokoll, pszichológia) végén a vizsgakövetelményeket teljesítők „felsőfokú titkári” végzettséget szereznek.

A diplomát felsőfokú intézmény — jelen esetben a Juhász Gyula Tanítóképző Főiskola adja ki akkor, ha a jelölt

— bemutatja a középfokú (A vagy B vagy C) állami nyelvvizsga bizonyítványt,

— a középfokú gyors- és gépirói végzettséget igazoló dokumentumot,

— és sikeres államvizsgát tesz a titkári ügyviteli tárgyaiból.

Az államvizsgát a 18 fős csoport minden tagja eredményesen teszi, az igazoló törzslap alapján már munkát vállalhatnak. Egyeseknél januárban még teljesítendő az állami nyelvvizsga és a gyors- és gépirás vizsga.

A teljes lezárás tehát még nem történt meg, de a tanfolyam sikerét jelzi, hogy további érdeklődés mutatkozik iránta.

Egyelőre azonban a támogatás bizonytalansága miatt újabb csoport indítása nem várható.

Bízunk benne, hogy a végzettségek sikerül elhelyezkedniük és helytállniuk; a nyelvtudás és a megszerzett szakmai ismeretek alapozzák meg ezt a bizalmat.

A sítáborról

Több mint 10 éves hagyománya van iskolánk életében a sítelésnek. Öröndetes tény, hogy diákjaink évről-évre mind többben jelentkeznek sítáborainkba. Kezdetben csupán egy turnust szerveztünk, ma már 2-3 csoportra is van igény. Évente átlagosan minden 10 hallgató hódol a havas sportnak, ahol szervezett oktatásban részesülnek. Figyelemreméltó az is, hogy a különböző pályákon gyakran találkoznak a már régebben végzett tanít-

ványainkkal, akik közül néhányan a tanítványainknak mutatják a sítelés alapjait. Bátoran elmondhatjuk, érdemes és fontos nagyobb figyelmet fordítani erre a sportágra.

Szerény lehetőségeinkhez mérten folyamatosan igyekszünk felszereléseinket javítani, pótolni. Ennek érdekében bérleti rendszert alakítottunk ki.

A jövőben diákjainkon kívül iskolánk oktatóinak és dolgozóinak is szeretnénk bemutatni ezt a nagy és hasznos élményt jelentő mozgáslehetőséget.

Kovács T. László

Hírek

Az MKM kutatási és fejlesztési programjának pályázatán nemzetiségi témakörben mind a négy benyújtott témát elfogadták, sőt a nemzetiségi témák kidolgozásában az országos koordinációt végző gesztori megbízást is megkaptuk, az soproni és a békéscsabai kutatási témák kidolgozásában is feladatokat vannak. Az elnyert összeg 2,2 millió Ft.

(A témák:

A 4 éves német nemzetiségi tanítóképzés tapasztalatai; Kortárs horvát gyermekirodalom (szemelvények, szövegelemzés, feladatok, összegzés) c. jegyzet; A német nemzetiségi és kétnyelvű óvodákban dolgozó, de német nyelvből szakképesítetlen óvodapedagógusok kiegészítő képzésének koncepciója és teljes programja; A Szeged-Baja-Herczegszántói háromszög horvát nyelvjárásiak sajátossága, s azok hatása a horvát tanító- és óvónépzés hallgatók beszédgyakorlat, illetve nyelvtan oktatására.)

...

Ugyancsak elfogadták a Neveléstudományi Tanszék pályázatát, amely a kisiskolai pedagógiája témakörre irányul. E kutatás fedezésére mintegy 650.000 Ft-al számolhatunk.

...

Versenyek:

1993. november 12-13-án Békéscsabán rendezték a Tanítóképzők Országos Matematika Versenyét. Csapatunkat Jári József készítette fel.

Eredmény: Schön Brigitta egyéniben első lett és a Schön Brigitta, János Amália, Bitőné Bujdosó Gabriella, Jaksa Veronika összetételi csapatunk szintén győzött.

Kecskeméten a megyei főiskolás bajnokságon elért eredményeink:

100 m síkfutás — Kindl Judit 2. h.

400 m síkfutás — Fenyvesi Rita 2. h.

4x100 m váltófutás — 3. h.

Távolugrás — Zircher Zita 2. h.

Magasugrás — Zircher Zita 1. h.

Súlylökés — Kindl Judit 3. h.

Női kézilabda — 3. h.

A férfiáknál kispályás labdarúgás — 1. h.

A hagyományos házi versenyek közül november 15-én dr. Pekete László vezetésével a Kazinczy-versenyt (az első három helyezett: Mentes Anikó, Laczkó Éva, Matos Tímea), 23-án Kertész F. Benőné és az I.c. csoport szervezésében a főiskolai szavalóversenyt (győztesek: Széll Attila, Harangozó Lidike, Soltész Péter) bonyolítottuk le.

Az igazság fáj

Amikor még úgy volt, hogy utánunk liceumi évfolyamok következtek, nagy büszkén váltottuk magunkat „utolsó mohikánoknak”, utolsó tanítóképzőstőnek.

Az évenként lebonyolított tudófront-gyűléseken az orvos megkérdezte: „Ez az osztály most liceumi vagy képző?” Válasz: „A miénk az utolsó képzős osztály, mi vagyunk az utolsó mohikánok.”

Fiatal, de kissé pocakosodó kísérő tanárnk (magunk közt csak Marci), enyhe gúnnyal hozzáfűzte: Mindenben utolsók.

Nagy zúgó-morgó — félig meddig tréfás — tiltakozásunk közben sötét lett. A villany ugyanis váltakozva hol felkapcsolták, hol le, aszerint, hogy az asztaltenső feni tudjon, vagy pedig az orvos röntgenezni.

A sötéttség jó volt arra, hogy egyesek megkörnyékezzék a fiatal irnoktát és arra is, hogy 15-16 éves korunk hevével tiltakozzunk a „mindenben utolsók” ellen.

Zúgó-lódásunkat szellemes tanári megjegyzés követte: „Persze, az igazság fáj!”

Mikor az osztály végzett, látjuk ám, hogy tanárnk is vetkőzik a röntgenezéshez. Világosan mindenki rászegerte tekintetét. „Mi az, mit bámulnak?” — kérdezte Marci.

Közben villanyoltás leple alatt egy hang: „Azt bámuljuk, hogy milyen pocakja van a tanár úrnak.”

Marci nyomozhatta, kié volt az enyhén pimasz hang. Tiltakozott is a pocakosság ellen, de egy újabb sötétségi hullám alatt többünkkel egyszerre tört ki a revans, a visszavágás: „Persze, az igazság fáj!”

...

Megjegyzés: Az eset a harmincas évek végén történt. Az orvos kiválóságáról külön méltatást írtamnak; Baján utána is neveztek el róla. Tanárnk tudós-típus, — többek közt — bölcsészdoktor is volt; alig 4 évet dolgozott iskolánknál. (Orvos:

TK - S OLDALAK

(Az **Eötvös József**
Tanítóképző
Főiskola életéből)

Dr. Graung Ármán, tanár: Dr. Wergler Márton)

A cenzúra és a zsongon

Trefás kedvű tanárunk németországi tanulmányútról levelet írt idősebb kollégáknak, Simi bécsinak, kinek családias óráin mi is tudomást szerezhettünk a levélről, sőt, egyes részleteiről. Főleg a frappáns befejezése tetszett, ami a szokás, háborús évek alatti étkész fogyasztósságát lakonikusán, s a levélcenzúra kijátszásával — így fejezte ki:

Üdvözöl barátod: Kája Simon (Dr. Gyepes János — Kemény Simon)

A szertornász reflex-mozdulata

Országos KISOK-bajnokságok alkalmával testnevelő tanárunkkal együtt elődegeitünk Budapest étermeiben.

Valamelyik étkezésnél egyikünk lapos tányérjából kiugrott a jókora hússzelet, vadgóság közben. A jó tornász-reflex nem hagyta cserben Jancsit, a levegőben utánaugrott villajlás és az asztal oldalához szúrta a szőkevény darabot. Az egész asztaltársaság jól határozott a derűs eseten. Tanárunk évek múlva is nevetve emlegette (????? — Dila D.)

Eliszúrás

Többször szerepeltünk a gimnáziumban sportversenyeken, ünnepélyeken, stb. Egyik alkalommal négy fűvűnk közreműködésével Mendelsohn-részletet adtunk elő. A próbákon jól elboldogtunk, mert akkoriban többször a zenekarunk is volt, fűvös, vonós, szímfőnök, szalón, cigány, srámli, stb. Szeretjük a jazzes hatásokat és próbákon összekacsintva, behunatkodtunk ilyen effektusokat a komoly művekbe is. Az említett Mendelsohnok volt olyan része, amikor hosszabb szünet után kellett belépnie a 4 fűvűsnak. „Beszúrás”, mondta vezénylő tanárunk. Az egész hirtelen intonáció nehéz, ritkán szól tisztán, pláne jazzes, mókás hangvételű. Dühöngött is tanárunk: „Ez így nem beszúrás, hanem eliszúrás!” — Mindez persze csak a próbákon történt így. Az előadáson csodák-csodaját jól sikerült a „beszúrás”. (Vikolin M., Petike L. — Vönöczky G.)

(Elkészette: Vikolin Miklós)

Ezért kár volt pénzt kiadni, fiacskám!

Igazgatói utasításra jelentenünk kellett az íródban, ha a tanár csejengés után 5 perccel még nem jött órára. H. Tanár úr néhányszor késve érkezett. Ötvenöt az iskoláig több „megállj!” jelző tábla is volt. Egy alkalommal a hetes jelentette a késést. Következő német órán alaposan leteremtette az osztályt a tanár úr: Még egyszer elő ne forduljon, hogy engem be mernék jelenteni! Ha óra végéig nem jövök, akkor se merjék megtenni, mert nagyon megbánják!!

Ötömmel tudomásul vettük.

Névnapp vagy év vége alkalmával Újvári Lajosnál elmentünk megköszönteni a tanár urat. Mindketten vittünk egy-egy üveg „üzsés vizet”, én egy csokor virágot is, feleségemnek.

És üvegeket megköszönve a tanár úr azt mondta nekem — látva a virágot: Ezért kár volt pénzt kiadni, fiacskám!

(Magdi Lajos)

Volt egyszer egy kiállítás

I. AZ ÖTLET

Bajai diákeleveink alatt azoktól az oktatónoktól, akik valamikor a Képezőben szerették első oklevelüket, sokat hallottunk iskolánk régi életéről. A hajdani prepák mindig szívesen emlegettek a régi szép időket.

A komoly, szép emlékek mellett fűszeres történetekkel is szórakoztatták a tanulóifjúságot. A Közművelődési Tanszék hallgatóiként pedig Rácz Fodor Sándor tanár úrtól tanultunk bővebbeket a Tanítóképző alapításának körülményeiről, Eötvös Józseféről, a népiskolákról

— Brachinger Tamással és Ditzendy Károllyal arra gondoltunk, ha ilyen mélyen él a lelkebben az Alma Mater emléke, akkor valamilyen emléket kellene állítani ennek a valamikori iskolának a mai tanulóifjúság előtt. Nem beszélve arról, hogy Baja város egyik patinás intézményéről van szó, arról, amelyikben mi is készültünk diplomát szerezni. Ezért aztán az Ötvezet hasábjain visszaemlékezéseket, dokumentumokat közöltünk az iskola történetéből, illetve néptanítói sorsokat mutattunk be (Ötvezet 1987-es száma).

Vajon már csak az emlékezetben él a régi Preparandia? Ez a kérdés is felmerült, úgy gondoltuk, tárgyi emléket is kellene keresnünk.

II. A KEZDETEK

Első utunk klasszikus helyre, a padlásra vezetett, pedig Agócs Mária néni, a gondnok nem sok jóval bízott. Mégis, a galambok és pókhalók birodalmában sikerrel jártunk: óriási politikai transzparensek, valamint a régi szelvények társaságában a sarkokban, a kényékek mellett előkerült néhány hajdani tabló. A „Bajai Képző tetejébe” került prepák igen méltóságos személyek lehettek, ugyanis alaposan megismerik őket a galambok.

A következő „fogást” már Agócs Mária néni szolgáltatta: a kazánházban újabb, nagyobb mennyiségű tablót megtalált a Képző régi, címeres állami zászlójával egyetemben, amelynek azonban már csak a fele volt meg. Mint utóbb kiderült, a másik fele szétdarabolva nyugszik Kárpátián, ottani hős halott tanítóképzősök sírjain.

Tablógyjteményinknek lassan híre ment, s egyre többen tetűk föl a kérdést: Mi lesz az anyag sorsa?

...

III. A KIÁLLÍTÁS

A Közművelődési Tanszék és az öregdiákok biztatására a főiskola gazdasági dolgozóiaink segítségével sorra jártunk az épülethelyes legelődugottabb zugait, poros szekrények iratkötegeit tártuk át — régi fényképek, bizonyítványok, dokumentumok után kutatva. Hallgatók segítségével hajdani diákokat kerestünk föl, nem tudnánk-e valamit kölcsönözni egy iskolatörténeti kiállítás számára. Az öregdiákok általában készségesek voltak, így gyűjtöttünk be egy halom értesítőt, népi iskolai tankönyvet, fényképet. Persze, voltak akik elzárkóztak, talán feltették kincseiket, nem gondolták komolynak a vállalkozást. Am mégis, közülük többen a megnyitón napján állítottak be egy táska kiállítandó anyaggal.

Egy alkalmi kiállítás számára a főiskola vezetése áldását adta, így összeszedtük a tárlókat, dobogókat, paravánokat. Időközben kiderült, hogy a tárlók szűkek az összegyűjtött anyaghoz, így a főiskola háttérjű kocsijával hoztuk tárlókat a műzeumból.

A megnyitót megelőző napon lézas sietéssel dolgoztak a „B” épület alájában népművelő szakkollégisták, odavetődött barátok, hogy időre elkészüljön a rendezés. A vezérlőelv az volt, hogy időrendben mutassuk be a Képző történetét. Mégis, előzetes tervezés hiányában többször átrendeztük a kiállítandó anyagot. Szerencsére azonban az utolsó pillanatban az összes tabló, tankönyv, zászló, értesítő, oklevél, fotó, stb., a helyére került, még a gót betűs képaláírások is (Boros Zoltó munkája).

A megnyitói időpontjában színelőtt a főiskolai tanítás, ugyanis majdhogynem mindenki az aulában volt. A megnyitót

TK - S

OLDALAK

(Az Eötvös József
Tanítóképző
Főiskola életéből)

beszéd (Dr. Rendes Béla betegsége miatt Bondor Béla tanár úr mondta) után a főiskolán oktató öregdiákok az ének szakkollektív hallgatókkal prepanatókat énekeltek alkalmi körásban.

Kiállításunknak — érényei mellett — a legmagyobb hibája az volt, hogy nem nyitottunk vendégkönyvet. A visszhangról, a látogatók számáról, csak az adhat biztonságot, hogy a kiállítás idejét (november 12–27.) — kérések alapján — többszörsőre kellett meghosszabbítani. A kiállított anyagot csak 1988. februárjában szedhettük le.

IV. AZ ISKOLAMÚZEUM

A kiállítás végzetével a hogyan tovább kérdésével már nem foglalkozhatunk, ugyanis szakdolgozatra és államvizsgára készültünk. Közben azonban a Főiskola vezetése megkezdte egy iskolatörténelmi múzeum szervezését. A diploma megszerzése után értesültünk arról, hogy a Főiskola feloldozott egy tantermet egy állandó múzeum céljára. Az Iskolamúzeum meg is kezdte gyűjteni és kiállító tevékenységét egy régi prepia, ma nyugdíjas pedagógus vezetésével.

Érdem szeretnék köszönetet mondani még egyszer mindazoknak a dolgozóknak, oktatóknak, öregdiákoknak, hallgatóknak, akiknek az egykori iskolatörténelmi kiállítás létrejötte köszönhető.

Boros Péter

KÖNNYŰ LÁSZLÓ

Könnnyű László 1933-ban szerzett tanítói oklevelet az intézetben. Ötödikes korában ő volt az Ifjúsági önképzőkör elnöke. A tanév végén 10 pengő jutalmat is kapott. Ez volt az „Ösztöndíj”, amit pályája összefoglalásában megemlíti.

1991-ben ezzel az ajánlással küldte meg versekötetét:

*A Bajai Tanítóképző Főiskola Könyvtárának a szolt
tanárának: S. L. 10-3-91 S. Leslie Könnnyű*

Az Útszéli fák külső borítóján tömören elmondja, gazdag, változatos, küzdelmes életútját.

Ára: Magyarországon 2 dollár (USA)
vagy 150 Ft
Kalföldön 10 dollár (USA)

KÖNNYŰ LÁSZLÓ

ÚTSZÉLI FÁK

VERSEK

I. kiadás: Budapest, 1943
II. kiadás: Kaposvár, 1991

KÖNNYŰ LÁSZLÓ

ÚTSZÉLI FÁK

(avagy a „PORAIBÓL” feltámadt
Phoenix”)

Könnnyű László (1914, Tamási) magyar tanár költő gyűjteményes versekötete 1943 karácsonyára jelent meg Budapesten, melyet csakhamar követelt a német, majd az orosz megszállás. Az „Útszéli fák” példányait elnyelte a háború pusztítása, vagy beürülték a politikai malmok. Egyetlen példányt sikerült megmenteni, melyet egy szegedi teológiai tanár küldött ki Svájcban keresztül Amerikába.

A kornak ezen tanúját kötelességemnek tartom újra közreadni, hogy erősítsen vele a magyar haza szeretetét, a szülőföld emlékeit, a vérző magyar népet, különösen pedig a szenvedő magyar anyákat.

Legyen ez a második kiadás a poraiból feltámadt Phoenix, mely újra él és győzi!

St. Louis, 1991. Szt. László ünnepén

Dr. Könnnyű László

Megrendelhető:
5410 Kerth Road, St. Louis,
Mo. 63128, USA
és a magyar terjesztő címe:
Dr. Magyar Kálmán, 7400 Kaposvár,
Béke u. 95., Hungary, Europe

A SZERZŐ RÖVID ÉLETRAJZA ÉS BIBLIOGRÁFIÁJA

Dr. Könnnyű László 1914-ben született Tamásiban, Magyarországon. A nép- és polg. iskolát szülővárosában kintintéssel végezte. Ösztöndíjjal tanult a bajai Áll. Tanítóképző Intézetben. 1936–41 között különböző népiskolákban tanított. Irodalmi munkásságának elismerésül a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1942-ben a nagykötői állami polg. isk. tanárának nevezte ki. 1944-ben a magyar irodalomtörténelem szakból tanári alapvizsgát tett a Szegedi Tanárképzőben. 1944-ben Amerikába vándorolt. Előbb Jefferson Cityben, majd St. Louisban telepedett le. Volt orgonista, lab. technikus, térképész, szerkesztő, egyleti vezető, fordító. Tanult a Missourai Egyetemen, Washington Egyetemen, Kansasi Egyetemen. Ének- és zenetanári diplomát szerzett a St. Louisi Music Collegeben, térképészeti oklevelet a Defense Mapping Agencyben, földrajzból Master's Degree-t a St. Louis Egyetemen és cumma sum laude bölcsészdoktori diplomát etnológiából a Budapesti Eötvös Loránd Egyetemen.

Publikált több száz verset, cikket, tanulmányt magyarul, angolul, németül, japánul, franciául és spanyolul. 32 könyve jelent meg magyarul, 16 angolul, egy franciául és egy németül. Legfontosabb művei magyarul összegyűjtött Versek (I–II–III). Az amerikai magyar irodalom története (magyarul, angolul), (2 kiadás), Külföldi magyar hivatásos képzőművészek (magyarul és angolul), Két világhátrézturuljai (A missourai polgárháború magyar hősei) (magyarul és angolul).

Kintintései:

a St. Louis Egyetem tb. dékánja, a T.S. Eliot Society alapítója, St. Louis Poetry Center v. elnöke, a Missouri Writers' Guild v. alelnöke, munkatársa a Költők Nemzetközi Akadémiájának (Cambridge), tagja a N.Y. PEN CLUB-nak, az Amerikai Irodalmi Fordítók Egyesületének, a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaságnak (Budapest) és a Clevelandi Árpád Akadémiának.

KÖNNYŰ LÁSZLÓ

A gyémántdiplomát nem kaphatta meg, 1993 tavaszán meghalt.

Egy versével emlékezünk reá.

Könnnyű László

EGY DIÁKLÁNY MENT A VÁROSON ÁLTAL

Egy diáklány ment a városom által,
ismeretlenül, derás mosolyával,
megszentelte a piszkos köveket.
Milyen jó tudni, hogy van még
lány, kiben muzikál a szépség,
aki kopirozza a halvány szenteket.
Aki itt jár hosszú évek óta,
mint a hívős zárdának lakója
és nem ismeri senki, senkilem.
Nem felelte szíve csókját,
csak a nap a háts ablakon által,

s hold fényes ezüst-szerendáddal,
titkos, vágyas, szerelmes éjeken.
Csak egy egyruha a tömegben,
szürke kis név az osztálykönyvben
és édes reménye egy családnak,
akire valahol nagyon várnak:
egy apa, egy anya és egy fiú —
egy kicsit kacér, egy kicsit hiú,
de kedves, bősős és szelid angyal,
seve álommal, hittel, malacszal —
és keserű nagy tudatincsekkel —
Tavasszom vígalma átnevet szemén,
valami titkos bánat ül a szívében
és kacérkodik sötét rémekkel. —
Egy diáklány ment a városom által,
ismeretlenül, derás mosolyával,
és megszentelte a piszkos köveket.
Ott láttam én az utca szegletén
és megáldozva tiszta deréjén,
írtam ezt a szelid éneket.

Szeretettel köszöntjük a 75 éves Prokop Pétert!

A kalocsai származású, jelenleg Rómában élő pap — fró — festőművész, 1919 január elején született. Anyakönyvi adatairól ékeppen írt a „Kavicsdobáló” (Róma, 1987) című kötetben:

„Anyám szerint január hatodikán, Három Királyok napján adtak a karjába. A hivatalos közeg, akinek később miniszter lettem, s aki megkeresztelt, tizedikét jegyezt az anyakönyvbe. Azt is elhumorizálták róla, hogy tiltakozott bementdött két nevem ellen, melyeket svábocoknak ítélt szülővárosom.

A Péter öröszállási nagyapám neve, aki érdekes, hogy tizenegy gyermeke közül háromszor próbálkozott vele, de mindegyik kiskorában került temetőbe. Egyszer találkoztam is vele. 1925.? A már jogoszláv Stanicsból átszökve a határon, gyalog nyolcvanévesen nekivágott Kalocsának, hogy meglátogasson a cszakadt Márton fiát és Margit lányt és öt unokáját. Egyetlen ismert nagyszülőm; nem beszélt egy szót sem magyarul. Nagyon fehéren ősz haja vagy komolykás zárt mosolya tette-rökonszenvenessé, hosszú lábaihoz simultam, s úgy emlékszem, hogy szerettem volna, ha észreveszi, hogy nagyon szeretem.

Péter apostolban, a halász ladikban, az Údvízűzők társaságban föltűnedezik emléke, miközben a múlt szelője játszadozik hajfutájával. Másodszor én látogattam meg, de csak sírja előtti álldogáltam. A harmadik csak kérdés: ugyan fölkel-e, s hozzád szegődött-e öngyanalomnak, amikor pont faluján keresztül hagytam el hazámat.

Második nevemet, az Ádámot keresztapamtól kaptam egy életre kísértársnak. Nem tudom, miért, sohasem használom, holott az emberrelválás elsőjeként szerepel. Talán kellemetlenségem miatt; amikor osztályfőnököm elíteltolt tényét köztudatba dobta, hónapokon át vele csúfolódott, járta indián táncát körülöttem a nyelvet öltögető osztályhorda.”

A keresztény művészet megújítójaként is számon tartott festőművész alkotásai Baján is megtalálhatók.

Prokop Péter Baján,
a Türr István Múzeumban megrendezett
kiállításán (1990 nyarán)
Fotó: Schmidt Antal

Szent Rita életét bemutató festményei a Belvárosi templomban, szentekről készített freskó-sorozata pedig a kiscsicsvölgyi Szent szív templomban. Ugyancsak kiscsicsvölgyben, a Szent Szív Olvasókörben kiállítás keretében tekinthető meg mintegy 40, Bajára került festménye, grafikája.

Schmidt Antal

BAJAI HONPOLGÁR

Független Város- és Környezetvédő
Lap
Megjelenik minden hónap első napján

Felolós szerkesztő:
GYULAVÁRI JÓZSEF

A szerkesztőbizottság elnöke:
Bánfi Tibor

A szerkesztőbizottság tagjai:
Dr. Dániel József, Jász Anikó,
Kálcoss Béla, Laki Ferenc,
Dr. Solyoms Ede, Schmidt Antal,
Dr. Schwalm Pál

Kiadja a Bajai Honpolgár Alapítvány
Postacím:
6500 Baja, Oltványi Imre u. 14.

Nyomdai munkák:
Royal Tipo Házinyomda
6500 Baja, Damjanich u. 11.
Tel.: 79/323-588

LAPALAPÍTÓ:
ÚJVÁROSI ÁMK